

Exempli Gratia

1(13)

2014

XI SESJA METODYCZNA

Najmłodszy uczeń w przestrzeni szkolnej i bibliotecznej

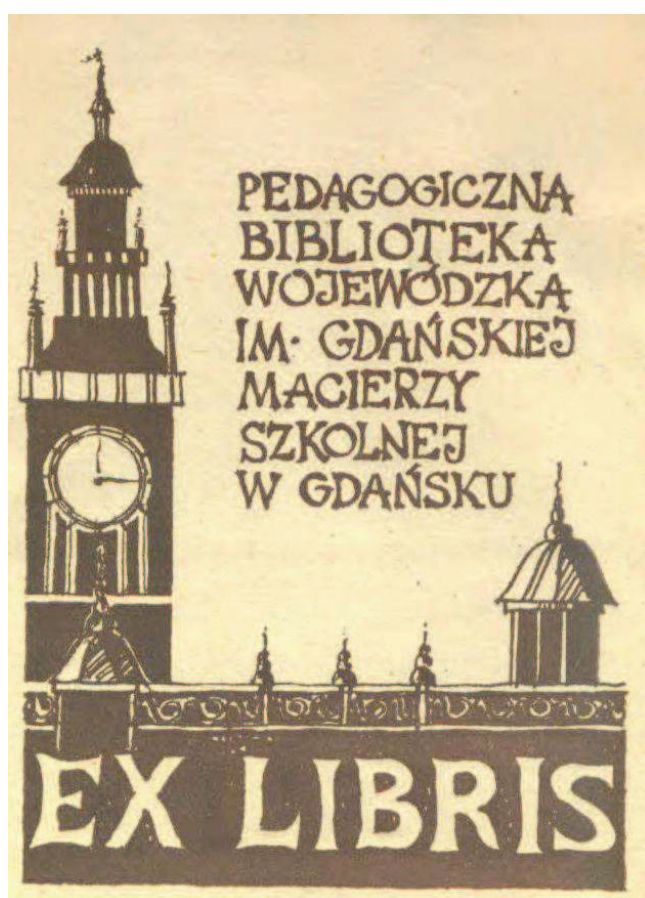
Materiały sesyjne

PEDAGOGICZNA BIBLIOTEKA WOJEWÓDZKA W GDAŃSKU

im. Gdańskiej Macierzy Szkolnej

80-401 Gdańsk, Al. Gen. J. Hallera 14, tel./fax: (0-58) 344-01-68

MATERIAŁY SESYJNE

XI SESJA METODYCZNA

Najmłodszy uczeń w przestrzeni szkolnej i bibliotecznej

Gdańsk, 26 lutego 2014 r.

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku
im. Gdańskiej Macierzy Szkolnej

**JEDNOSTKA SAMORZĄDU
WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO**

Organizacja sesji

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku

Patronat honorowy
Pomorski Kurator Oświaty

Patronat medialny
RYMS kwartalnik o książkach dla dzieci i młodzieży

ISSN 1897-5348

Redakcja

Halina Menegon-Kozel
Katarzyna Podobińska
Małgorzata Zienkiewicz

Skład

Halina Menegon-Kozel

Redakcja nie ponosi odpowiedzialności za merytoryczną treść i aparat pomocniczy
publikowanych materiałów

Wydawca

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku
80-401 Gdańsk, Al. Gen. J. Hallera 14, tel./fax: (058) 344-01-68,
www.pbw.gda.pl

SPIS TREŚCI

MATERIAŁY SESYJNE

Czy kreatywność może być przejawem gotowości szkolnej? O potrzebie innowacyjnych działań dziecka... - dr Aleksandra Lewandowska-Walter , Zakład Badań nad Rodziną i jakością Życia, Instytut pedagogiki Uniwersytetu Gdańskiego	5
Siła książki obrazkowej w edukacji wczesnoszkolnej – dr Małgorzata Cackowska , Zakład Filozofii Wychowania i Studiów Kulturowych, Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Gdańskiego	15
Przez zabawę do wiedzy i zdrowia emocjonalnego – przykłady dobrego startu w nauczaniu początkowym – mgr Anna Stęplowska , nauczyciel nauczania przedszkolnego, Szkoła Podstawowa Nr 45 w Gdańsku	22
Maluch w bibliotece – rozbudzanie potrzeby obcowania z książką u najmłodszych uczniów w praktyce biblioteki szkolnej – mgr Zofia Terlecka , nauczyciel bibliotekarz, Zespół Kształcenia Podstawowego i Gimnazjalnego Nr 26 w Gdańsku	32
Literatura dla najmłodszych – mgr Justyna Koronowicz , nauczyciel bibliotekarz, Szkoła Podstawowa Nr 12 w Gdańsku	43

MATERIAŁY TOWARZYSZĄCE

Sześciolatek w przestrzeni edukacyjnej (wystawa towarzysząca XI sesji metodycznej) – mgr Halina Menegon-Kozel, Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku	47
---	----

MATERIAŁY PODSUMOWUJĄCE

Najmłodszy uczeń w przestrzeni szkolnej i bibliotecznej – relacja z sesji, mgr Jolanta Kąkol, Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku	51
--	----

MATERIAŁY SESYJNE

*dr Aleksandra Lewandowska-Walter,
Uniwersytet Gdański, Instytut Psychologii*

Czy kreatywność może być przejawem gotowości szkolnej? O potrzebie innowacyjnych działań dziecka...

Jakie kompetencje są kluczowe w dzisiejszym świecie i w jaki sposób w procesie rozwoju, wychowania i edukacji można je kształtować? Czy kreatywność, twórcze podejście do rozwiązywania problemów jest przejawem tego, że dziecko dojrzało do nauki szkolnej? Czy kreatywność jako kompetencja jest pożądana w szkole? Od powyższych pytań można zacząć rozważania nad kreatywnością, która jako kompetencja rzadko pojawia się jako aspekt gotowości szkolnej. Dawniej, definiując gotowość szkolną w obszarze rozwoju poznawczego, zwykle podkreślano umiejętność nabywania i odtwarzania wiedzy, pojawiającą się dzięki prawidłowemu funkcjonowaniu procesów spostrzegania, pamięci, uwagi i myślenia (Wilgocka-Okoń, 1972; Szuman, 1962). Współczesna psychologia rozwojowa podkreśla natomiast kreatywność jako istotną cechę charakteryzującą dziecko przygotowywane do wymagań dzisiejszego świata związanych z nauką, a w przyszłości także z pracą. Maria Kielar-Turska (2010) proponuje charakterystykę dziecka wyrazić symbolami 2A i 2K, z których pierwszy oznacza Autonomię i Aktywność dziecka, a drugi jego Kreatywność i Kompetencję. Wśród kluczowych kompetencji osobistych, będących efektem rozwoju w okresie dzieciństwa, wymienia się natomiast przedsiębiorczość, która powstaje na bazie umiejętności fantazjowania, tworzenia i zdolności do inicjowania działań (Brzezińska, 2013). Podkreślanymi w definicji elementami przedsiębiorczości jako procesu, obok odwagi w podejmowaniu ryzyka i umiejętności wykorzystywania pomysłów oraz okazji, są również kreatywność i innowacja (Stevenson, Roberts, Grousbeck, 1999).

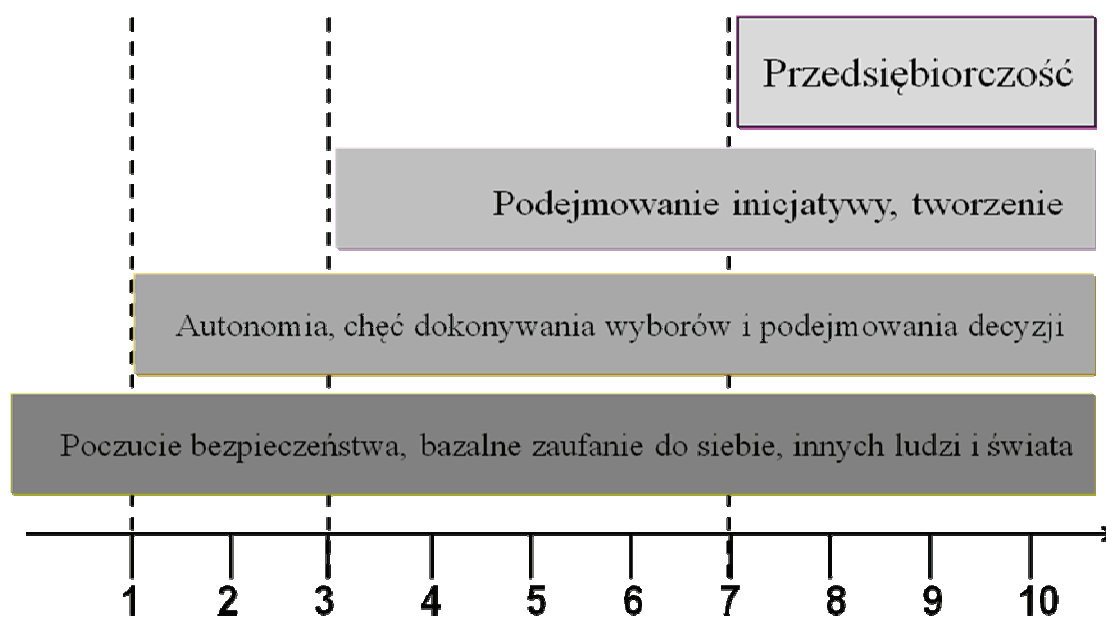
Uczeń – eksperymentator? Rozwojowa podstawa kreatywności i potrzeby bycia innowatorem

Wykorzystując jedną z technik twórczego rozwiązywania problemów, czyli myślenie przez analogię (*... jest jak, bo ...*), możemy porównać dziecko przygotowujące się do rozpoczęcia nauki w szkole do eksperymentatora. Początkujący uczeń *jest jak* eksperymentator, *bo* jest z wielu sferach samodzielny i chce sam podejmować decyzje oraz dokonywać wyborów, jest ciekawy świata

i swoją wiedzę na jego temat zgłębia, a także jest odważny w proponowaniu rozwiązań, a czasem wręcz niepokorny wobec obowiązujących zasad. Tę ostatnią z cech nauczyciele często spostrzegają jako utrudniającą współpracę z uczniem lub prowadzenie lekcji (por. przegląd badań Kalka, Lewandowska-Walter, 2006). Istnieje zatem pewne ryzyko, związane z podejściem nauczycieli i obowiązującymi w szkole zasadami, „zagubienia” u dziecka rozpoczynającego naukę pewnych cech istotnych dla eksplorowania i kreatywnego podejścia do życia. Cechy te kształtuje dziecko w okresie wczesnego dzieciństwa w sposób spontaniczny wówczas, gdy ma ku temu sprzyjające warunki, czyli wychowuje się w atmosferze korzystnej pod względem stymulacji poznawczej, regulacji emocjonalnej i bliskości relacji rodzinnych.

Przedsiębiorczość i produktywność, których elementem jest kreatywne podejście do rozwiązywania problemów, można określić jako kompetencje, które kształtują się w wyniku pozytywnego rozwiązania kryzysów okresu wczesnego dzieciństwa, opisywanych w teorii rozwoju psychospołecznego przez Erika Eriksona (2000; 2004). Do momentu rozpoczęcia nauki w szkole dziecko, które wychowuje się w sprzyjającej rozwojowi atmosferze wychowawczej, ma szansę wykształcić w sobie zaufanie do siebie i innych, poczucie bycia autonomiczną jednostką, która samodzielnie radzi sobie z trudnościami oraz zdobywa motywację do podejmowania nowych aktywności (por. Erikson, 2000; Brzezińska, 2005).

Rysunek 1. Rozwój kluczowych kompetencji osobistych w dzieciństwie

W okresie niemowlęcym dziecko uczy się ufać matce lub opiekunowi, z którym nawiązuje pierwszą relację, modelową dla późniejszych postaw wobec siebie, innych i świata. John Bowlby (2007) – autor teorii przywiązania – podkreśla uniwersalność mechanizmu kształtowania się przywiązania, która oznacza, że każde dziecko jest zdolne do związania się z innym człowiekiem, jeżeli tylko ma ku temu szansę. Istnieje wiele dowodów naukowych na znaczenie bezpiecznego przywiązania dla prawidłowego rozwoju dziecka we wszystkich obszarach (por. przegląd badań, Lewandowska-Walter, 2010). Matka lub inny dorosły opiekun staje się dla dziecka „bezpieczną bazą” (*secure base*), dzięki istnieniu której dziecko odważnie wyrusza eksplorować świat, ale i bezpiecznym schronieniem (*safe haven*), dzięki któremu dziecko może liczyć na wsparcie i pomoc w trudnej dla siebie sytuacji. Konsekwencją braku opiekuna lub odpowiednich jego predyspozycji rodzicielskich (czujność na potrzeby dziecka, wrażliwość, uważność) jest rozwój pozabezpiecznych stylów przywiązania cechujących się doświadczaniem lęku i w zachowaniu wyrażających się nadmierną potrzebą bliskości (styl lękowo-ambivalentny) lub przeciwnie - unikaniem kontaktu z drugą osobą (styl unikowy). Niemowlęta, które doświadczają poczucia bezpieczeństwa w relacji z pierwszym opiekunem, będą zatem dziećmi ciekawymi świata, kształtującymi pozytywną ocenę siebie, a także innych ludzi jako osób życzliwych, pomocnych w realizowaniu celów własnych. Dzieci, których potrzeba poczucia bezpieczeństwa nie została prawidłowo zaspokojona, hamować mogą eksplorację i poznawanie świata, są niepewne własnej wartości i nie potrafią korzystać z zewnętrznych zasobów w postaci wsparcia innych osób w późniejszych, także innowacyjnych działaniach.

Drugi i trzeci rok życia to okres zmagania się dziecka z kryzysem psychospołecznym, którego pozytywnym rozwiązaniem jest poczucie bycia autonomiczną jednostką, a celem tego etapu rozwoju jest osiągnięcie samokontroli i poczucia własnej odrębności. Porażki w osiąganiu tej niezależności mogą przyczynić się do zwątpienia dziecka we własne zdolności i pojawienia się poczucia wstydu. Dziecko, które posiada poczucie własnej odrębności (*„Potrafię sam podejmować decyzje”*), potrafi kontrolować swoje reakcje (*„Radzę sobie z tym, co czuję”*) oraz dokonywać wyborów (*„Wiem, co jest dla mnie ważne”*) chętnie inicjuje nowe aktywności, a także odkrywa nowe możliwości rozwiązywania problemów, niejednokrotnie sprzeczne z dotychczasowymi, na co reakcją jest opór społeczny. Wstyd i zwątpienie we własne możliwości staje się natomiast źródłem silnej kontroli tych zachowań, które według dziecka mogą być sprzeczne z oczekiwaniami innych oraz obowiązującymi normami. Podstawą twórczego działania jest natomiast odwaga

do podejmowania ryzyka związanego z przekraczaniem przyjętych zasad i łamaniem dotychczas obowiązujących schematów działania, którą posiada dziecko autonomiczne, manifestujące własną silną wolę.

Innowacja nie jest możliwa bez ukształtowanej orientacji na cele i motywacji do ich realizowania. Są to kompetencje, które pojawiają się w wieku przedszkolnym i stanowią wyraz pozytywnego rozwiązania psychospołecznego kryzysu opisywanego poprzez dwa bieguny: inicjatywa *versus* poczucie winy. Na tym etapie rozwoju dzieci usiłują zachowywać się w „dorosły sposób” i próbują wziąć na siebie odpowiedzialność za sprawy przekraczające ich aktualne możliwości. Zdarza się, że ich potrzeba inicjatywy jest tak silna, że za cel działania obierają działania sprzeczne z celami innych osób w rodzinie lub innym bliskim otoczeniu (np. przedszkole), a konflikty te wzbudzać mogą poczucie winy u dziecka. Pomyślnie rozwiązanie kryzysu wieku przedszkolnego wymaga zatem wyważenia: dziecko musi utrzymać swoje poczucie inicjatywy, a równocześnie nauczyć się, jak zachowywać się, by nie łamać praw oraz szanować przywileje i cele innych.

Produktywność to kompetencja, którą zyskuje dziecko w kolejnym etapie rozwoju, zazwyczaj już po rozpoczęciu nauki w szkole. W życiu dziecka pojawia się zatem kolejne istotne środowisko, w którym dziecko porównuje się z rówieśnikami, a także ważnymi osobami, których postawy są dla dziecka źródłem informacji o osiągnięciach. W tym kontekście dziecko kształtuje swoją samoocenę, której adekwatny do możliwości poziom warunkuje podejmowanie nowych działań oraz sprawność w ich realizowaniu. Do osiągnięcia poczucia bycia produktywnym konieczne jest zatem pozytywne rozwiązanie wcześniejszych kryzysów oraz osiągnięcie poczucia własnej kompetencji. Wystarczająco produktywnie dziecko będzie nie tylko zdobywać społeczne i szkolne sprawności w celu nabycia pewności siebie, ale też odważnie proponować nowe, twórcze rozwiązania. Niepowodzenia w kształtowaniu tych ważnych cech prowadzić będzie do poczucia niższości. Twórcze i chętne do wprowadzania innowacji będzie zatem tylko takie dziecko, które ma poczucie własnej fachowości („*Dobrze robię, to czym się zajmuję*”), poczucie wartości własnej pracy („*Cieszy mnie moja praca i jej rezultaty*”) oraz podejmuje współpracę z innymi, także różniącymi się w poglądach, osobami.

Szkola jako laboratorium kreatywności i innowacyjności

Warto zatem przyjrzeć się temu, jakie warunki stwarzać dziecku, również w szkole, aby mogło ono rozwijać kluczowe kompetencje, do których należy kreatywność, przedsiębiorczość i umiejętność podejmowania innowacyjnych działań.

Kontynuując wykorzystywanie techniki myślenia poprzez analogię, porównać możemy szkołę do laboratorium. Szkoła może być bezpieczną przestrzenią do eksperymentowania, zapewnia ku temu odczynniki i składniki w postaci osoby nauczyciela, metod nauczania oraz obowiązujących zasad. Jednocześnie szkoła jest miejscem, w którym, podobnie jak w laboratorium, obecne jest zagrożenie – dla dziecka są to nowe wyzwania, zadania, dla których nie zna rozwiązania i sytuacji, w których nie wie, jak się zachować.

Porównanie szkoły do bezpiecznego miejsca przeprowadzania eksperymentów bliskie byłoby psychologom humanistycznym. Abraham Maslow (2013) podkreślał konieczność zaspokojenia potrzeb niższych jako warunku pojawienia się możliwości rozwoju w zakresie samorealizacji. Według autora piramidowego modelu potrzeb dziecko, które jest głodne (potrzeby fizjologiczne), ale też takie, które nie ma opieki i wsparcia w swoim najbliższym otoczeniu (potrzeba bezpieczeństwa) oraz nie może stworzyć silnej i wartościowej relacji z opiekunem (potrzeba przynależności), nie będzie miało wystarczających zasobów do realizacji potrzeb wyższych. Poczucie własnej kompetencji i zaufanie do swoich możliwości (potrzeba szacunku i uznania) oraz chęć stawiania sobie nowych celów (potrzeba samorealizacji) nie pojawią się wówczas, gdy osoby z rodziny, a wraz z rozpoczęciem szkoły również nauczyciele, nie będą stanowić dla dziecka „bezpiecznej bazy” i „bezpiecznego schronienia”.

Carl Rogers (1954) zaproponował teorię twórczego środowiska, w której wymienił aspekty atmosfery wychowawczej szczególnie istotne dla rozwoju kreatywności dziecka. Operacjonalizując założenia autora, przywołać można konkretne wypowiedzi dorosłego, zachęcającego do twórczego działania i przeciwstawić je słowom, które zniechęcać będą ucznia do poszukiwania i eksperymentowania (tabela 1).

Tabela 1. Wypowiedzi dorosłego zachęcające i zniechęcające dziecko do twórczego działania

Dorosły zachęcający do twórczego działania	Dorosły zniechęcający do twórczego działania
<i>Szanuję opinie dziecka i zachęcam je do ich wypowiedziania</i>	<i>Nie pozwalam dziecku złościć się na mnie</i>
<i>Dziecko ma prawo mieć czas na myślenie, marzenie, a nawet próżnowanie</i>	<i>Staram się trzymać dziecko z dala od dzieci i rodzin, które wyznają inne wartości</i>

<i>Pozwalam dziecku podejmować wiele samodzielnych decyzji</i>	<i>Uważam, że dziecko powinno się widzieć, a nie słyszeć (i słuchać ...)</i>
<i>Upewniam się, że dziecko wie, że doceniam jego starania i osiągnięcia</i>	<i>Dziecko trochę mnie rozczarowuje</i>
<i>Nie obawiam się dyskutować z dzieckiem jego decyzji i wyborów</i>	<i>Nie pozwalam dziecku kwestionować moich decyzji</i>

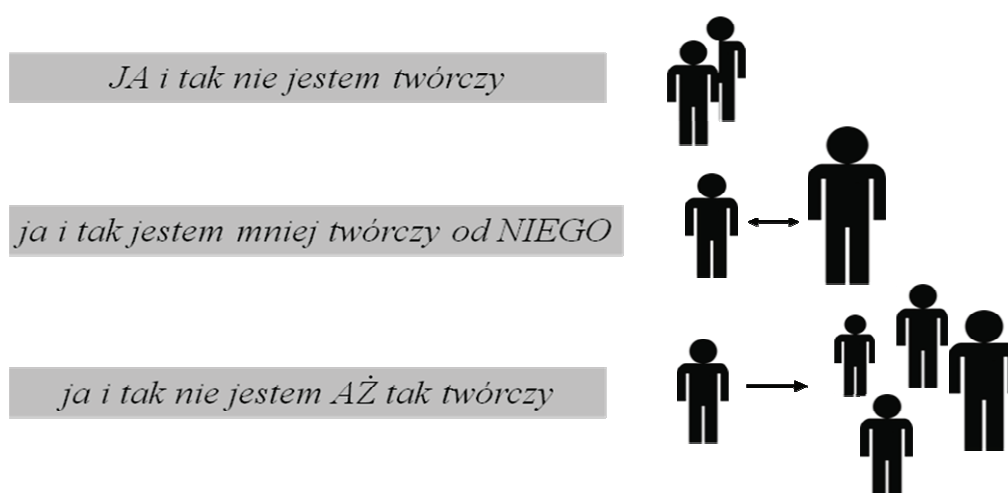
Wyniki długoterminowych badań prowadzonych przez Davida Harringtona oraz Jeanne i Jacka Blocków (1987) potwierdziły korzystny wpływ twórczego środowiska na rozwój dziecka. Przedszkolak, który był zachęcany przez dorosłych do kreatywności, często przejawiał inicjatywę, lubił odkrywać, angażował się w to, co robił, był pewny siebie, cechował się dumą z własnych osiągnięć, zadziwiał procesem myślenia, a także posiadał poczucie humoru. Informacje zwrotne, które dziecko otrzymywało od dorosłych, zachęcały je do dalszego kształtowania w sobie poczucia niezależności i dostrzegania wartości w byciu autonomicznym. Badanie, w którym po upływie 10 lat uczestniczyły te same dzieci, ujawniło cechy twórczego nastolatka. Doświadczenie atmosfery sprzyjającej rozwojowi umiejętności twórczego myślenia i działania w okresie dzieciństwa przyczyniło się do ukształtowania następujących cech u adolescentów: posiadanie wielu zainteresowań, produktywność z umiejętnością kończenia działania, zaskakujące sposoby myślenia i kojarzenia, docenianie wartości, jaką jest uczenie się, posiadanie wysokich aspiracji, wrażliwość na estetyczne doznania, zainteresowanie problemami natury filozoficznej. Nastolatek, podobnie jak w dzieciństwie, cenił swoją niezależność, ale też potrafił ją efektywnie i pozytywnie wykorzystać.

Niewątpliwie, aby być twórczym, trzeba być odważnym i odpowiedzialnym. Okazuje się, że poczucie bezpieczeństwa to nie tylko stan emocjonalny, który jest podstawą i warunkiem koniecznym do pojęcia inicjatywy, ale także stan umysłu, któremu towarzyszy gotowość do zaakceptowania konsekwencji swojego działania (Blatz, 1966). Kształtowanie odwagi do podejmowania decyzji jest związane z umiejętnością przewidywania konsekwencji i zaufaniem do własnych umiejętności, aby sobie z nimi poradzić. Zarządzanie konsekwencjami podejmowania decyzji jest kluczowe dla twórczego działania. Ćwiczenie tej umiejętności odbywa się wówczas, gdy w trakcie treningu twórczego myślenia stosujemy jedną z najbardziej znanych technik – „burzę mózgów”. Zapominamy przy tym często, że posiada ona dwie fazy. W trakcie pierwszej części w sposób otwarty, spontaniczny, bez żadnych ograniczeń i krytyki wymyślamy rozwiązania. Ich jakość i możliwość zrealizowania

weryfikujemy w drugiej fazie pracy, kiedy to formułujemy istotne dla nas kryteria oceny rozwiązań (np. kryterium związane z finansami, czasem na realizację projektu, liczbą osób, które można zaangażować do pracy). Jednocześnie, w drugiej fazie, rozważamy konsekwencje realizacji każdego z rozwiązań.

Zachęcanie do podejmowania ryzyka, z umiejętnością przewidywania konsekwencji niestandardowego działania, jest czynnikiem pomocnym w pracy z barierami natury psychicznej i społecznej, które często pojawiają się u twórców.

Rysunek 2. Antykreatywne przekonania ucznia

Pierwsze z antykreatywnych przekonań – „ja i tak nie jestem twórczy” – oznacza brak wiary w swoje możliwości dziecka, które z powodu deficytu w postaci zaufania w posiadane kompetencje rezygnuje z podjęcia zadania. Źródłem pojawienia się drugiej z barier – „ja i tak jestem mniej twórczy od niego...” – jest relacja z drugą osobą. Może to być rówieśnik, który w przekonaniu dziecka lepiej wykonuje zadania, a jego rozwiązania są bardziej twórcze, lub dorosły, w tym także nauczyciel, który stanowi dla ucznia autorytet. Obawa przed niespełnieniem oczekiwań osoby, która nas ocenia, blokuje podjęcie przez nas inicjatywy. Trzecie z przekonań – „ja i tak nie jestem aż tak twórczy” – E. Paul Torrance (1984) nazywał trwogą przed arcydziełem i opisywał jako przyczynę przerwania procesu tworzenia tuż przed osiągnięciem ostatecznej formy rozwiązania. Przyczyną rezygnacji z ukończenia dzieła jest obawa samego autora przed wymową i znaczeniem tego, co stworzył, oraz koniecznością wyjaśniania przekazu szerszemu ogółowi. Lęk związany z koniecznością upublicznienia rozwiązania problemu lub przejęcia odpowiedzialności w zespole realizującym propozycję staje się często przyczyną rezygnacji z ogłoszenia pomysłu przez dziecko.

Jak zatem nauczyciel może stymulować myślenie twórcze i tym samym podtrzymywać kompetencje dziecka, z którymi wkroczyło ono w nowy etap swojego życia, jakim jest nauka? Garść poniższych porad, sformułowanych na podstawie założeń psychologów humanistycznych oraz badaczy procesu twórczego (m.in. Maslow, 2013; Rogers, 1954; Amabile, 1996; Torrance, 1984) może być pomocna w kształtowaniu twórczego środowiska, przełamywaniu psychicznych i społecznych barier kreatywnego działania ucznia oraz zachęcaniu dziecka do podejmowania ryzyka z jednoczesną umiejętnością rozważania konsekwencji realizacji pomysłu.

Tabela 2. Jak stymulować twórczość w szkole?

• <i>Pamiętaj, że dzieci będą bardziej twórcze, gdy będą się cieszyć tym, co robią</i>• <i>Rozwijaj twórczy styl: używaj życzliwego humoru, utrwalaj twórczą atmosferę i organizuj trening twórczości</i>• <i>Pokaż, że sam jesteś elastyczny, otwarty i wszechstronny oraz zainteresowany twórczymi dokonaniem, pokaż, że cenisz twórczość</i>• <i>Dostarczaj dzieciom potrzebnych do twórczej pracy materiałów</i>• <i>Umnijszaj znaczenie oceny prac dzieci, w zamian przekonuj je, by stawały się coraz bardziej kompetentne w rozpoznawaniu swoich silnych i słabych stron</i>• <i>Tak często, jak to możliwe, zachęcaj dziecko do bycia aktywnym, samodzielnym poszukiwaczem i uczącym się człowiekiem bardziej niż do polegania na twoich wskazówkach</i>• <i>Rozwiewaj obawy, których źródłem są arcydzieła (ukaz kulisy powstawania dzieła, porażki i błędy twórców)</i>• <i>Rozwijaj konstruktywny krytycyzm (ucz wskazywania wad, ale i sposobów ich naprawy)</i>

W okresie wczesnego dzieciństwa osobami, które kształtują w dziecku potrzebę podejmowania inicjatywy oraz zachęcają do kreatywności i produktywności, są rodzice. W trakcie nauki szkolnej osobami znaczącymi stają się nauczyciele. Oni także, poprzez wypełnianie roli mentora i tutora, a na dalszych etapach edukacji także mistrza w wybranej przez ucznia aktywności, przyczyniają się do ujawniania i rozwoju potencjału twórczego osoby. Jak wspomniałam na początku tego podrozdziału, twórczość jest często niedoceniana przez psychologów i pedagogów jako kompetencja istotna dla osiągnięcia gotowości szkolnej. Okazuje się jednak, że nauczyciele, którzy uczestniczyli w zajęciach z psychopedagogiki kreatywności, w większym stopniu skłonni byli doceniać

twórcze właściwości i włączać je do indeksu cech idealnego ucznia (Wiechnik, 2000). Edward Nęcka (2006) wskazuje na wartość, jaką stanowi udział w treningu myślenia twórczego zarówno uczniów, jak i nauczycieli. Poza zabawą, która może stanowić cel sam w sobie, twórczy potencjał, który wydobydziemy w okresie dzieciństwa i w trakcie nauki szkolnej, jest później wykorzystywany w dojrzałej twórczości. Osoby, które w procesie nauczania same miały możliwości bycia twórcami, są wrażliwymi odbiorcami dzieł tworzonych przez innych ludzi (wrażliwość na twórcze aspekty literatury, filmu, obrazu, muzyki). Dzięki aktywności twórczej, której elementami są: rozwiązywanie problemów, wgląd, zmiana sposobu patrzenia na problem, przezwyciężanie sztywnego nastawienia lepszy będzie także nasz dobrostan.

Bibliografia:

- Amabile, T. (1996). *Creativity in context*. Boulder: Westview Press.
- Blatz, W. E. (1966). *Human security, some reflections*. Toronto: University of Toronto Press.
- Bowlby, J. (2007). *Przywiązanie*. Warszawa: PWN.
- Brzezińska, A. (2005). *Psychologiczne portrety człowieka*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Brzezińska, A. I. (2013). *Aby zmienić system edukacji trzeba zmienić swoje myślenie!* Materiały z wykładu wygłoszonego w trakcie seminarium z cyklu „Badania i polityka edukacyjna” pt. Refleksja nad podstawą programową i edukacją spersonalizowaną, organizowanym przez Instytut Badań Edukacyjnych we współpracy z Wydziałem Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk, 22-24.08.2013.
- Erikson, E. H. (2000). *Dzieciństwo i społeczeństwo*. Poznań: REBIS.
- Erikson, E. H. (2004). *Tożsamość a cykl życia*. Poznań: Wydawnictwo Zysk i S-ka.
- Harrington, D. M., Block, J. H., Block J. (1987). Testing Aspects of Carl Rogers's Theory of Creative Environments: Child-Rearing Antecedents of Creative Potential in Young Adolescents. *Journal of Personality and Social Psychology*, 4, 851-856.

- Kalka D., Lewandowska-Walter A. (2006). Innowacja pedagogiczna „Uczeń twórczy” – sytuacja szkolna w percepcji uczniów i nauczycieli. [W:] W. Dobrołowicz (red.) *Kreatywność – kluczem do sukcesu w edukacji*. Warszawa: Wszechnica Polska – Szkoła Wyższa Towarzystwa Wiedzy Powszechnej.
- Kielar-Turska, M. (2010). Po co mamy dzieci. *Polityka*, 17.02.2010 r.
- Lewandowska-Walter, A. (2010). Kompetentne rodzicielstwo i bezpieczna więź rodzic – dziecko. Jak przerwać „koło psychologicznej biedy”? *Problemy Wczesnej Edukacji*, 1(11), 164-173
- Maslow, A. (2013). *Motywacja i osobowość*. Warszawa: PWN.
- Nęcka, E. (2006). O korzyściach z „twórczości bez dzieł”. *Charaktery*, 4, 17-18.
- Rogers, C. R. (1954). Towards a theory of creativity. *ETC: A Review of General Semantics*, 11, 249-260.
- Stevenson, H., Grousbeck, H. I., Roberts, M. J., Bhidé, A. V. (1999). [*New Business Ventures and the Entrepreneur*](#). 5th ed. Irwin/McGraw-Hill.
- Szuman, S (1962). O dojrzałości szkolnej dzieci siedmioletnich. *Nowa Szkoła*, 6, 9-11.
- Torrance, E. P. (1984). *Mentor relationships*. New York: Bearly Limited.
- Wiechnik, R. (2000). Obraz ucznia idealnego w percepcji nauczycieli szkół podstawowych. *Psychologia Rozwojowa*, 5, 3-4.
- Wilgocka-Okoń, B (1972). *Dojrzałość szkolna dzieci a środowisko*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

dr Małgorzata Cackowska
Zakład Filozofii Wychowania i Studiów Kulturowych
Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Gdańskiego

***Lista książek rekomendowanych dla bibliotek szkolnych
dla dzieci wczesnej edukacji***

Powieści biograficzne

Którędy do gwiazd? Opowieść o Elżbiecie Heweliusz, pierwszej kobiecie astronom / Anna Czerwińska-Rydel ; il. Marta Nigerska. – Warszawa : Muchomor, 2014. – ISBN 978-83-89774-75-0

Wędrując po niebie z Janem Heweliuszem / Anna Czerwińska-Rydel, il. Agata Dudek. – Warszawa : Muchomor, 2011. – ISBN 978-83-89774-44-6
(i dalsza cała Trylogia Gdańska)

Mistrz : spotkanie z Witoldem Lutosławskim / Anna Czerwińska-Rydel, Paweł Rydel ; il. i projekt graf. Agata Dudek, Małgorzata Nowak. – Warszawa : Muchomor, 2013. – ISBN 978-83-89774-67-5

Po drugiej stronie okna : opowieść o Januszu Korczaku / Anna Czerwińska-Rydel; il. Dorota Łoskot-Cichocka, Tomek Głowacki ; projekt graf., zdjęcia Małgorzata Frąckiewicz. – Warszawa : Muchomor, 2012. – ISBN: 978-83-89774-54-5

Kryształowe odkrycie : powieść o Janie Czochralskim / Anna Czerwińska-Rydel. – Bielsko-Biała : Debit, 2013. – ISBN: 978-83-7167-937-7,

Ciepło–zimno : zagadka Fahrenheita / Anna Czerwińska-Rydel ; il. Agata Dudek ; oprac. graf. Małgorzata Frąckiewicz. – Warszawa : Muchomor, 2011. – ISBN 978-83-89774-47-7

Powieści i opowiadania

dla dzieci młodszych do 9-10 lat

Historyjki na raz / Bernard Friot ; tł. z fr. Dorota Hartwich ; il. Adam Wójcicki. – Wrocław : Format, 2015. – ISBN: 978-83-61488-61-3

Nowe historyjki na raz / Bernard Friot ; tł. z fr. Dorota Hartwich ; il. Adam Wójcicki. – Wrocław : Format, 2014. – ISBN: 978-83-61488-65-1

Antykwariat pod Błękitnym Lustrem / Martin Widmark ; il. Katarina Strömgård ; przeł. ze szw. Barbara Gawryluk. – Poznań : Zakamarki, 2014. – ISBN: 978-83-7776-067-3

Babcia rabuś / David Walliams ; il. Tony Ross ; tł. z ang. Karolina Zaremba. – Warszawa : Mała Kurka, 2013. – ISBN 978-83-62745-13-5

Ula i Urwisy : dzieciństwo jest super! / Katarzyna Magier ; il. Kasia Kołodziej. – Warszawa : Nasza Księgarnia, 2014. – ISBN 978-83-10-12572-9

Ula i urwisy : idę do zerówki / Katarzyna Magier ; il. Kasia Kołodziej. – Warszawa : Nasza Księgarnia, 2014. – ISBN 978-83-10-12617-7

Tsatsiki i Retzina / Moni Nilsson ; il. Pija Lindenbaum ; przeł. ze szw. Barbara Gawryluk. – Poznań : Zakamarki, 2013. – ISBN 978-83-7776-043-7

Historia błękitnej planety / Andri Snær Magnason ; ilustr. Aslaug Jonsdottir ; przeł. z isl. Jacek Gondek. – Wydawnictwo EneDueRabe, 2014. – ISBN 978-83-625-6633-4

Tajemnica kempingu / Martin Widmark ; il. Helena Willis ; przeł. ze szw. Barbara Gawryluk. – Poznań : Zakamarki, 2012. – ISBN 978-83-7776-018-5

Tajemnica pływalni / Martin Widmark ; il. Helena Willis ; przeł. ze szw. Barbara Gawryluk. – Poznań : Zakamarki, 2013. – ISBN 978-83-7776-046-8

Tajemnica pociągu / Martin Widmark ; il. Helena Willis ; przeł. ze szw. Barbara Gawryluk. – Poznań : Zakamarki, 2010. – ISBN 978-83-60963-79-1

Tajemnica namokniętej gąbki / Zofia Stanecka ; il. Anna Sędziwy. – Warszawa : Egmont, 2012. – ISBN 978-83-237-7863-9

Piaskowy Wilk i ćwiczenia z myślenia / Åsa Lind ; il. Kristina Digman ; przeł. ze szw. Agnieszka Stróżyk. – Poznań : Zakamarki, 2008. – ISBN 978-83-60963-35-7

Magiczne Drzewo : gra / Andrzej Maleszka. – Kraków : Znak, 2013. – ISBN 978-83-240-1959-5.

Dla starszych 10+

Franciszka / Anna Piwkowska ; il. Emilia Bajończyk. – Warszawa : Fund. Zeszytów Literackich, 2014. – ISBN 978-83-646-4800-7

Cześć, wilki! / Dorota Kassjanowicz. – Warszawa : Dwie Siostry, 2014. – ISBN 978-83-60850-81-7

Felix, Net i Nika oraz Trzecia Kuchynka / Rafał Kosik. – Warszawa : Powergraph, 2009. – ISBN 978-83-61187-12-7

Felix, Net i Nika oraz Bunt Maszyn / Rafał Kosik. – Warszawa : Powergraph, 2011. – ISBN 978-83-61187-24-0

Felix, Net i Nika oraz Świat Zero 2 : alternauci / Rafał Kosik. – Warszawa : Powergraph, 2012. – ISBN 978-83-61187-55-4

Poezja

TuwiM : wiersze dla dzieci / Julian Tuwim ; il. Małgorzata Gurowska [et al.]. – Wyd. 3. – Warszawa : Wytwórnia, 2013. – ISBN 978-83-64011-02-3

Złotousto zero w zenicie / tekst, il. Maria Ekier. – Warszawa : Hokus-Pokus, 2014. – ISBN 978-83-60402-66-5

Gabryś, nie kapryś! / Wiktor Woroszyński ; il. Henryk Tomaszewski. – Warszawa : Dwie Siostry, 2013. – ISBN 978-83-60850-93-0

Rzecz o tym jak paw wpadł w staw / Agnieszka Wolny-Hamkało ; il. Józef Wilkoń. – Warszawa : Hokus-Pokus, 2011. – ISBN 978-83-60402-45-0

Na wysokiej górze / Krystyna Miłobędzka ; il. Iwona Chmielewska. - Poznań : Wydawnictwo Miejskie Poznania, 2013. - ISBN 978-83-7768-092-6

Książki wspomagające naukę czytania

Teoria pana Alberta / Anna Czerwińska-Rydel. - il. Ewa Poklewska-Koziello. - Warszawa : Egmont, 2014. - ISBN 978-83-237-7112-8

Kłopoty z mlekiem dla kota / Marcin Baran ; il. Agnieszka Żelewska. - Warszawa : Egmont, 2013. - ISBN 978-83-237-7781-6
(i wiele innych z serii „Czytam sobie” wyd. Egmont)

Wielka księga : czytam sobie / Joanna Olech [et al.]. - Warszawa : Egmont, 2013. - ISBN 978-83-237-6082-5

Książki popularyzujące wiedzę, naukę

Mapy : obrazkowa podróż po lądach, morzach i kulturach świata / Aleksandra i Daniel Mizielińscy. - Warszawa : Dwie Siostry, 2012. - ISBN 978-83-63696-64-1

Mam prawo i nie zawaham się go użyć! / Joanna Olech ; il. i oprac. graf. Edgar Bąk. - Warszawa : Wytwórnia, 2014. - ISBN 978-83-64011-07-8

Moja pierwsza mitologia : księga pierwsza / Katarzyna Marciniak ; il. Marta Kurczewska. - Warszawa : Nasza Księgarnia, 2013. - ISBN 978-83-10-12428-9

Uniwersytet Dziecięcy / Ulrich Janssen, Ulla Steuernagel ; ilustr. Klaus Ensikat ; przeł. z niem. Renata Baranowska. - Warszawa : Dwie Siostry, 2013. - ISBN 978-83-63696-88-7

Uniwersytet Dziecięcy wyjaśnia tajemnice kosmosu / Ulrich Janssen, Klaus Werner ; il. Klaus Ensikat ; przeł. z niem. Ewa Kopsik, Grażyna Subocz. - Warszawa : Dwie Siostry, 2014. - ISBN 978-83-608-5092-3

Ale patent! Księga niewiarygodnych wynalazków / Małgorzata Mycielska ; il. Aleksandra Mizielińska i Daniel Mizieliński. - Warszawa : Dwie Siostry, 2014. - ISBN 978-83-63696-06-1

Metryka nocnika / Iwona Wierzba ; il. i oprac. graf. Marianna Sztyma. - Poznań : Albus, 2014. - ISBN 978-83-89284-81-5

Strupek / tekst i il. Genichiro Yagyu ; przeł. z jap. Karolina Radomska-Nishii. - Toruń : Tako, 2014. - ISBN 978-83-62737-50-5

Wszystko gra / Anna Czerwińska-Rydel ; il. Marta Nigerska. - Warszawa : Wytwórnia, 2012. - ISBN 978-83-931412-1-0 36

Matematyka ze sznurka i guzika : zabawy w liczenie, mierzenie i układanie / Kirstin Dahl ; il. Mati Lepp ; tł. ze szw. Agnieszka Stróżyk. - Poznań : Zakamarki, 2009. - ISBN 978-83-60963-78-4

Oto jest Londyn / tekst i il. Miroslav Šašek ; tł. z czes. Katarzyna Domańska. - Warszawa : Dwie Siostry, 2014. - ISBN 978-83-63696-76-4

Wielka księga portretów zwierząt / Svjetlan Junaković ; tł. z chorwac. Marta Bręgiel-Benedyk. - Toruń : Tako, 2013. - ISBN 978-83-62737-30-7

Mała książka o przemocy / Pernilla Stalfeld ; tł. ze szw. Iwona Jędrzejewska. – Warszawa : Czarna Owca, 2008. – ISBN 978-83-7554-026-0

Mała książka o kupie / Pernilla Stalfeld ; tł. ze szw. Iwona Jędrzejewska. – Warszawa : Czarna Owca, 2008. – ISBN 978-83-7554-069-7

Mała książka o śmierci / Pernilla Stalfeld ; tł. ze szw. Iwona Jędrzejewska. – Warszawa : Czarna Owca, 2009. – ISBN 978-83-7554-003-1

Mała książka o włosach / Pernilla Stalfeld ; tł. ze szw. Iwona Jędrzejewska. – Warszawa : Czarna Owca, 2009. – ISBN 978-83-7554-178-6

Nóż w palcu : skaleczenie / Wojciech Feleszko ; il. Ignacy Czwartos. – Warszawa : Hokus-Pokus, 2010. – ISBN 978-83-60402-28-3

Ładowanie rinowirusów : przeziębienie / Wojciech Feleszko ; il. Ignacy Czwartos. – Warszawa : Hokus-Pokus, 2009. – ISBN 978-83-60402-24-5

Wielki grzmot : biegunka / Wojciech Feleszko ; il. Ignacy Czwarto. – Warszawa : Hokus-Pokus, 2012. – ISBN 978-83-60402-60-3

Kupa : przyrodnicza wycieczka na stronę / Nicola Davies ; il. Neal Dayton ; tł. z ang. Jadwiga Jędryas. – Warszawa : Dwie Siostry, 2006. – ISBN 83-922807-0-9

Robale : co nas zżera? / Nicola Davies, il. Neal Dayton ; tł. z ang. Jadwiga Jędryas. – Warszawa : Dwie Siostry 2006. – ISBN 978-83-64347-06-1

Zoologia / Joëlle Jolivet ; tł. z fr. Zuzanna Naczyńska. – Warszawa : Egmont, 2013. – ISBN 978-83-237-6117-4

Kto to jest artysta? / Zofia Dubowska ; oprac. graf. Jan Bajtlik. – Warszawa : Zachęta – Nar. Galeria Sztuki, 2013. – ISBN 978-83-60713-88-4

Co z ciebie wyrośnie? / Maciej Byliniak ; il. Aleksandra i Daniel Mizielińscy. – Warszawa : Dwie Siostry, 2010. – ISBN 978-83-7672-078-4

Dokąd iść? Mapy mówią do nas / Heekyoung Kim ; il. Krystyna Lipka-Sztarbałło ; tł. z koreań. Jiwone Lee. – Wyd. 2 – Warszawa : Entliczek, 2012. – ISBN 978-83-63156-04-6

Brud / Olga Woźniak ; il. Patryk Mogilnicki. – Warszawa : Hokus-Pokus, 2012. – ISBN 978-83-60402-47-4

Uczucia, co to takiego? / Oscar Brenifier ; il. Serge Bloch ; tł. z fr. Magdalena Kamińska-Maurugeon. – Poznań : Zakamarki, 2012. – ISBN 978-83-7776-029-1

Życie, co to takiego? / Oscar Brenifier ; il. Jérôme Ruillier ; tł. z fr. Magdalena Kamińska-Maurugeon. – Poznań : Zakamarki, 2012. – ISBN 978-83-7776-030-7

Dobro i zło, co to takiego? / Oscar Brenifier ; il. Clément Devaux. – Poznań : Zakamarki, 2013. – ISBN 978-83-7776-040-6

Ja, co to takiego? / Oscar Brenifier ; il. Aurelién Débat. – Poznań : Zakamarki, 2014. – ISBN 978-83-7776-058-1

Kto ty jesteś? / Joanna Olech ; oprac. graf. Edgar Bąk. – Warszawa : Wytwórnia, 2013. – ISBN 978-83-64011-01-6

Książki obrazkowe

365 pingwinów / Jean-Luc Fromental ; il. Joëlle Jolivet ; przeł. z fr. Jarosław Wróbel. – Warszawa : Tatarak, 2014. – ISBN 978-83-63522-26-1

Książka bez obrazków / B.J. Novak ; tł. z ang. Michał Rusinek. – Warszawa : Czarna Owieczka, 2015. – ISBN 978-83-63010-52-2

Co by tu wtrąbić? / tekst i il. Ola Cieślak. – Warszawa : Dwie Siostry, 2015. – ISBN 978-83-63696-46-7

Tam, gdzie żyją dzikie stwory / tekst i il. Maurice Sendak ; tł. z ang. Janina Jędryas. – Warszawa : Dwie Siostry, 2014. – ISBN 978-83-63696-17-7

Raz, dwa, trzy psy / tekst i il. Nadia Budde ; tł. z niem. Iwona Mączka. – Warszawa : Hokus-Pokus, 2014. – ISBN 978-83-60402-64-1

Narodziny liter / Stefan Themerson ; il. Franciszka Themeson. – Warszawa : Widnokrąg, 2014. – ISBN 978-83-938652-3-9

Pomelo wyrusza za mur ogrodu / Ramona Badescu ; il. Benjamin Chuda ; tł. z fr. Katarzyna Skalska. – Poznań : Zakamarki, 2015. – ISBN 978-83-7776-103-8

Tokio / tekst i il. Taro Miura ; tł. z jap. Karolina Radomska-Nishii. – Toruń : Tako, 2014. – ISBN 978-83-62737-58-1

Jestem najsilniejszy / tekst i il. Mario Ramos ; tł. z fr. Jadwiga Jędryas. – Warszawa : Dwie Siostry, 2015. – ISBN 978-83-63696-62-7

Pingwin w opałach / tekst i il.: Helen Hancocks ; tł. z ang. Anna Błasiak. – Sopot : Łajka, 2014. – ISBN 978-83-63671-05-1

Lew i ptak / tekst i il. Marianne Dubec ; tł. z fr. Kinga Stańczyk. – Sopot : Łajka, 2015. – ISBN 978-83-63671-06-8

Złodziej kury / il. Béatrice Rodriguez. – Poznań : Zakamarki, 2015. – ISBN 978-83-7776-090-1

Zbuntowany elektron / tekst i il. Józef Wilkoń. – Warszawa : Hokus-Pokus, 2015. – ISBN 978-83-60402-68-9

Król i morze : 21 opowiadań / Heinz Janiach ; il. Wolf Erlbruch ; tł. z niem. Maria Borzęcka. – Warszawa : Hokus-Pokus, 2010. – ISBN 978-83-60402-30-6

Psie życie / Józef Wilkoń. – Warszawa : Hokus-Pokus, 2011. – ISBN 978-83-60402-57-3

Trzej zbójcy / tekst i il. Tomi Ungerer ; tł. z niem. Michał Rusinek. – Wrocław : Format, 2009. – ISBN 978-83-61488-08-8

Zagadkowa koperta listonosza Artura / Gerard Moncomble ; il. Paweł Pawlak ; wersja polska Paweł Pawlak, Ewa Kozyra-Pawlak. – Wrocław : Format 2013. – ISBN 978-83-61488-37-8

Jaś i Małgosia / Tina Meroto ; il. Iratxe López de Munáin ; przekł. z hiszp. Beata Haniec. – Toruń : Tako 2014. – ISBN 978-83-62737-51-2

Lato Garmanna / tekst i il. Stian Hole ; tł. z norw. Milena Skoczko. – Gdańsk : FISO, 2008. – ISBN 978-83-927231-4-1

Misiowa piosenka / tekst i il. Benjamin Chud ; tł. z fr. Jadwiga Jędryas. – Warszawa : Dwie Siostry, 2013. – ISBN 978-83-63696-52-8

Narwańcy, uwodziciele, samotnicy : atlas tych, co fruują, skaczą i nurkują / Adrienne Barman ; tł. z fr. Maciej Byliniak. – Warszawa : Dwie Siostry, 2013. – ISBN 978-83-64347-00-9

Przygody małego słonia Babara / Jean de Brunhoff. – Warszawa : Czarna Owieczka, 2013. – ISBN 978-83-63010-23-2

Czarna książka kolorów / Menena Cottin ; ilustracje Rosana Faría ; tł. [z ang.] Marta Jordan. – Piaseczno : Widnokrąg, 2013. – ISBN 978-83-93298-42-6

Zabawny ptaszek / tekst i il. Jennifer Yerkes ; tł. z fr. Anna Nowacka-Devillard. – Piaseczno : Widnokrąg, 2013. – ISBN 978-83-932984-7-1

Czy chcesz być moim przyjacielem? / Eric Carle ; tł. z ang. Jędrzej Butkiewicz. – Warszawa : Tatarak, 2010. – ISBN 978-83-925929-5-2

Pan Pikulik i nieporozumienie w ZOO / Kevin Waldron ; il. Kevin Waldron ; tł. z ang. Aneta Błasiak. – Sopot : Łajka, 2012. – ISBN 978-83-63671-03-7

Księżniczki i smoki / Christina Bark ; il. Eva Ericsson ; tł. [ze szw.] Agnieszka Stróżyk. – Poznań : Zakamarki, 2011. – ISBN 978-83-7776-004-8

Czy Zuza ma siurka? / Thierry Lenain ; il. Delphine Durand ; tł. z fr. Marek Puszczewicz. – Warszawa : Entliczek, 2012. – ISBN 978-83-63156-05-3

Zuza chce mieć dzidziusia / Thierry Lenain, il. Delphine Durand ; tł. z fr. Marek Puszczewicz. – Warszawa : Entliczek, 2013. – ISBN 978-83-63156-06-0

Zuza i sukienka dla Maksa / Thierry Lenain ; il. Delphine Durand ; tł. z fr. Marek Puszczewicz ; Warszawa : Entliczek, 2013. – ISBN 978-83-63156-09-1

Kret sam na scenie / Ulf Nilsson, Eva Erikson ; tł. ze szw. Anna Szmit. – Gdańsk : EneDueRabe, 2014. – ISBN 978-83-62566-15-0

Mój przyjaciel Szymon / Kitty Crowther ; tł. z fr. Klementyna Suchanow. – Gdańsk : EneDueRabe, Gdańsk, 2010. – ISBN 978-83-62566-01-3

Co wypanda, a co nie wypanda / tekst i il. Ola Cieślak. – Warszawa : Dwie Siostry, 2014. – ISBN 978-83-60850-20-6

O wiadukcie kolejowym, który chciał zostać mostem nad rzeką / Tina Oziewicz ; il. Marta Nigerska. – Warszawa : Dwie Siostry, 2014. – ISBN 978-83-63696-73-3

Basia i urodziny w muzeum / Zofia Stanecka ; il. Marianna Oklejak. – Warszawa : Egmont : Muzeum Narodowe w Warszawie, 2014. – ISBN 978-83-281-0348-1

Moja pierwsza książka o liczbach / tekst i il. Eric Carle. – Warszawa : Tatarak, 2011. – ISBN 978-83-63522-22-3

Filip i mama, która zapomniała / tekst i il. Pija Lindenbaum ; tł. ze szw. Katarzyna Skalska. – Poznań : Zakamarki, 2010. – ISBN 978-83-60963-83-8

Kamyki Astona / tekst i il. Lotta Geffenblad ; tł. [ze szw.] Hanna Dymel-Trzebiatowska. – Gdańsk : EneDueRabe, 2010. – ISBN 978-83-92746-24-9

Biegnij dynio, biegnij / Eva Mejuto ; il. André Letria ; tł. [z hiszp.] Beata Haniec. – Toruń : Tako, 2011. – ISBN 978-83-62737-06-2

Inne życie / Amanda Ericsson ; tł. [ze szw.] Hanna Dymiel-Trzebiatowska. – Gdańsk : EneDueRabe, 2010. – ISBN 978-83-927462-6-3

Różowe życie / Amanda Ericsson ; tł. [ze szw.] Hanna Dymiel-Trzebiatowska. – Gdańsk : EneDueRabe, 2011. – ISBN 978-83-62566-05-1

Czarne życie / Amanda Ericsson ; tł. [ze szw.] Hanna Dymiel-Trzebiatowska. – Gdańsk : EneDueRabe, 2011. – ISBN 978-83-62566-06-8

Książki obrazkowe, poruszające tzw 'tematy trudne'

Tato! / Svein Nygus ; tł. [z norw.] Hanna Garczyńska. – Gdańsk : EneDueRabe, 2008. – ISBN 978-83-927248-4-1

Szary chłopiec / Louis Farré ; il. Gusti ; tł. z hiszp. Beata Haniec. – Warszawa : Entliczek, 2012. – ISBN 978-83-63156-03-9

Włosy Mamy / Gro Dahle, il. Svein Nygus ; tł. [z norw.] Hanna Garczyńska. – Gdańsk : EneDueRabe, 2010. – ISBN 978-83-927462-3-2

Grzeczna / Gro Dahle, il. Svein Nygus ; tł. [z norw.] Hanna Garczyńska. – Gdańsk : EneDueRabe, 2010. – ISBN 978-83-62566-03-7

Zły pan / Gro Dahle, il. Svein Nygus ; tł. z norw. Paweł Urbanik. – Gdańsk : EneDueRabe, 2013. – ISBN 978-83-62566-20-4.

Kolory ludzi / Gyula Böszörményi ; il. Írisz Agócs ; tł. z węg. Sebastian Stachowski. – Poznań : Namas, 2011. – ISBN 978-83-62537-03-7

Żegnaj Panie Muffinie / Ulf Nilsson ; il. Anna-Clara Tidholm; tł. [ze szw.] Hanna Dymiel-Trzebiatowska. – Gdańsk : EneDueRabe, 2009. – ISBN 978-83-927462-1-8

Dziewczynka z cienia / Jan Karp ; il. Marta Nigerska. – Warszawa : Dwie Siostry, 2013. – ISBN 978-83-63696-49-8

Chusta babci / Åsa Lind ; il. Joann Hellgren ; tł. ze szw. Agnieszka Stróżyk. – Poznań : Zakamarki, 2013. – ISBN 978-83-7776-044-4

Gęś, śmierć i tulipan / tekst i il. Wolf Erlbruch ; przeł. [z niem.] Łukasz Żebrowski. – Warszawa : Hokus-Pokus, 2008. – ISBN 978-83-604021-6-0

Wróg / Davide Cali ; il. Serge Bloch ; tł. z fr. Katarzyna Skalska. – Poznań : Zakamarki, 2014. – ISBN 978-83-7776-080-2

Niebo / tekst i il Bruno Gibert ; tł. [z fr.] Julian Kutyla. – Warszawa Wytwórnia, 2011. – ISBN 978-83-931412-0-3

mgr Anna Stęplowska
Szkoła Podstawowa Nr 45 w Gdańsku

Przez zabawę do wiedzy i zdrowia emocjonalnego - przykłady dobrego startu w wychowaniu przedszkolnym

Nazywam się Anna Stęplowska, pracuję w Szkole Podstawowej nr 45 w Gdańsku w oddziale przedszkolnym. Jestem nauczycielem z długoletnim stażem. W mojej szkole są dwa oddziały przedszkolne, w których są dzieci zarówno 5- i 6-letnie, są to grupy mieszane. Moja grupa liczy dwadzieścioro pięciorko dzieci.

Dzieci z oddziału przedszkolnego mają swoją salę zabaw i zajęć, oddzielną łazienkę oraz piękny plac zabaw. Mają też do dyspozycji drugą salę, z której korzystają po zajęciach, kiedy przebywają w świetlicy, ponieważ niektóre z nich są w szkole nawet 10 godzin.

Oddział przedszkolny oraz klasy I-III stanowią jedną społeczność szkolną. Wspólnie biorą udział w festynach i uroczystościach szkolnych, przedstawieniach, w wyjściach do kina, teatru czy filharmonii, a także w apelach szkolnych, w balach karnawałowych, w konkursach szkolnych i poza szkolnych. Uczestniczą w rozmaitych akcjach, np. Góra Grosza, czy też zbiórka pokarmów dla zwierząt ze schroniska oraz w europejskim programie „Śniadanie Daje Moc”. Akcję tę powtarzamy kilka razy w roku zmieniając tematykę śniadań. Dzieci z pomocą nauczycieli przygotowują drugie śniadanie. Uczą się przy tym zasad zdrowego odżywiania. Podjęte działania wzbogacamy

ucząc się piosenek i wierszy, omawiając plakaty tematyczne. Przeprowadzamy rozmowy dotyczące tematu, szukamy w książkach ilustracji o zdrowym odżywianiu. Nie zapominamy również o aktywności fizycznej, która jest ściśle związana z tematem.

Dzieci z oddziału przedszkolnego nie wypożyczają jeszcze samodzielnie książek w bibliotece szkolnej, ale już z niej korzystają. Uczestniczą w lekcjach bibliotecznych, zapoznają się z pracą pani bibliotekarki, z wyglądem biblioteki i czytelní, korzystają z książek, które czytam im w czasie zajęć. Chodzę z nimi do biblioteki szkolnej, gdzie wypożyczam książki, które potem razem czytamy. W klasie mamy również biblioteczkę, do której dzieci mają swobodny dostęp i z której często korzystają.

W programie naszych działań społeczność dzieci klas 0-III obchodzi Dzień Pluszowego Misia, w którym dzieci biorą aktywny udział. Przeglądają książki o misiach, słuchają tekstów, opowiadają o ilustracjach w książkach, a także rysują misie. W tym dniu spotykamy się w bibliotece szkolnej na wystawie poświęconej misiom.

Dzieci z oddziału przedszkolnego przygotowują się również do uroczystości klasowych (Dzień Babci, Dzień Matki). Uczą się na pamięć tekstów piosenek, wierszyków, a nawet prostego tańca, które prezentują zaproszonym gościom.

Uczestniczymy również w ogólnopolskim programie pt. „Czyste powietrze wokół nas”. W wychowaniu zdrowotnym dziecka program ten jest pierwszym etapem zdobywania wiedzy na temat szkodliwości różnego rodzaju dymów. Łączy się to również z poznawaniem sposobów radzenia sobie w sytuacjach codziennych, w których dziecko narażone jest na szkodliwe dla niego zwyczaje (dym papierosowy). W czasie zajęć dzieci wykonują rysunki, plakaty, uczą się piosenek, które uświadamiają dzieciom, że tylko czyste powietrze jest zdrowe.

Chociaż klasy 0-III są jedną społecznością w mojej szkole, to różni je indywidualny rytm pracy. Dzieci z oddziału przedszkolnego nie mają przerw, nie wychodzą na korytarz, tak jak dzieci z klas starszych w czasie przerw. Związane jest to z ich bezpieczeństwem. W naszej szkole pracujemy bez dzwonków, co wpływa bardzo pozytywnie na rozwój emocjonalny dzieci, ponieważ w klasie jest cicho, spokojnie, dzwonki nie przeszkadzają dzieciom w zajęciach.

Nie wszystkie dzieci z oddziału przedszkolnego uczęszczały do przedszkola. Dla niektórych z nich „zerówka” to pierwszy kontakt z grupą rówieśników. To właśnie szkoła stwarza wszystkim dzieciom warunki do równomiernego „startu” w klasie pierwszej. Dzieci, które realizują obowiązek rocznego przygotowania w szkole, mają ułatwiony start. Zgodnie z podstawą programową dzieci w oddziale przedszkolnym nie poznają liter, nie czytają jeszcze. Uczą się poprzez zabawę. Dopiero w zerówce szkolnej orientują się na ile mogą być samodzielne, z czym powinny sobie radzić. Muszą odnaleźć się w dużej przestrzeni szkolnej, ponieważ budynki szkolne są zdecydowanie większe od tych przedszkolnych.

Praca w oddziale przedszkolnym to nie tylko praca w szkole. Jedną z najbardziej atrakcyjnych form organizacyjnych w wychowaniu przedszkolnym są wyjścia poza szkołę. Odgrywają one duże znaczenie dydaktyczno - wychowawcze. Wiążą się również z wypoczynkiem oraz poznawaniem postaw społecznych przedszkolaka. Wycieczki stosowane w oddziale przedszkolnym służą wzbogaceniu i rozszerzeniu wiadomości, umiejętności i nawyków. Dzieci uczą się min. zasad bezpiecznego przechodzenia przez jezdnię, poznają znaki drogowe.

Współpracuję z wieloma instytucjami. Chodzę z dziećmi do Empiku, do Biblioteki Manhattan oraz do Wojewódzkiej Biblioteki Pedagogicznej w Gdańsku. W Empiku dzieci uczestniczą w autorskim programie edukacyjnym „Przecinek i Kropka”, który skierowany jest do dzieci 5- i 6-letnich. W czasie zajęć dzieci poznają historię alfabetu, pisma, druku. Poznają również proces powstawania książek, uczestniczą w głośnym czytaniu, rozwiązują zagadki związane z książką. Wszystko w formie zabawy, konkursów i zgadywanek. Nic bardziej nie sprzyja zdobywaniu wiedzy niż ciekawe zajęcia, praca w grupie i rywalizacja

pod okiem odpowiednio przygotowanych animatorów-przewodników w miejscach, gdzie jest mnóstwo książek. Na koniec zajęć osoba prowadząca zaczyna dzieciom czytać książkę, którą kończę czytać na zajęciach w szkole, ponieważ każde dziecko otrzymuje książkę do domu w prezencie i zawsze może do niej zajrzeć i zainteresować się nią, poczytać z rodzicami. Z moich obserwacji wynika, że dzieci zaglądają na półki z książkami, są ciekawe jak książki wyglądają. Muszą uczyć się kulturalnego zachowania, wiedzieć jak należy zachować się w bibliotece, jak szanować książki.

Uczestniczę z dziećmi w zajęciach organizowanych przez Bibliotekę Manhattan. Bierzymy udział w zajęciach min. w Bajkowych Czwartkach oraz w Akademii Pani Bajki. Dzieci słuchają głośnego czytania bajek, połączonego z twórczą interpretacją przeczytanego tekstu oraz zajęciami plastycznymi, no i oczywiście zabawą. Bierzymy również udział w konkursach, w których dzieci otrzymują wyróżnienia. Wcześniej uczymy się wierszy w klasie, omawiamy ich treść, wykonujemy ilustracje. „Rady nie od parady, czyli dobre wychowanie wierszem” - to konkurs w którym dzieci min. brały udział. Efektem tych działań są zdobyte przez nie wyróżnienia i nagrody w konkursie, co również wpływa na rozwój emocjonalny dzieci.

Jak już wspomniałam, współpracuję także z Pedagogiczną Biblioteką Wojewódzką w Gdańsku. Uczestniczymy w Akademii Czytania Bajek. Celem zajęć jest popularyzacja książki i biblioteki, wytworzenie pozytywnych relacji do książek, integracja dzieci, budzenie potrzeb estetycznych i poznawczych dzieci, jak również kształtowanie wrażliwości artystycznej oraz doskonalenie umiejętności współpracy w grupach, co nie jest łatwe w pracy z przedszkolakami. W czasie zajęć stosowane są ciekawe metody i formy pracy,

min. jest czytanie tekstów, zabawy, piosenki, zagadki, rysowanie, malowanie. W szkole utrwalamy zdobytą wiedzę poprzez min. wykonywanie ilustracji indywidualnie oraz w grupach. Dzieci chętnie pracują w grupach, chociaż praca ta sprawia im jeszcze problem. Zaczynają przyzwyczajać się do tego, jak pracuje się w szkole. Mimo tego, że nie są to typowe lekcje, to w łagodny sposób przybliżają dzieciom obraz pracy w szkole.

Korzystamy także z lekcji regionalnych i muzealnych organizowanych przez Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką w Gdańsku. Na uwagę zasługuje lekcja, związana z bohaterem książki „Plastusiowy Pamiętnik”. Wcześniej zapoznaję dzieci w szkole na zajęciach z książką M. Kownackiej. Czytam im fragmenty tekstu, potem omawiam z nimi treść, następnie dzieci wykonują ilustracje. Na koniec uczestniczymy w lekcji muzealnej, poświęconej głównemu bohaterowi książki, gdzie dzieci mogą skonfrontować wiedzę zdobytą w szkole z lekcją, w czasie której mogą zobaczyć to o czym przeczytałam im w książce. Z innej lekcji z serii „W szkole naszych pradziadków” dowiadują się, jak wyglądała sala lekcyjna, a także przybory szkolne, tornistry, fartuszki dzieci w dawnych czasach.

Uczestniczymy też w lekcjach regionalnych organizowanych przez Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką, np. „Od ziarenka do bochenka” - lekcja o symbolice, tradycjach i zwyczajach związanych z chlebem. Dzieci poznają także obrzędy i zwyczaje towarzyszące świętom, dowiadują się jak żyli ludzie w dawnych czasach na wsi pomorskiej. Jest to dla dzieci ogromnym źródłem wiedzy.

Bierzemy udział także w akcjach organizowanych w ramach Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy. W szkole dzieci uczą się tekstów piosenek oraz wierszy, następnie prezentują je na scenie w Manhattanie. Jest to dla dzieci ogromne przeżycie, ponieważ uczą się tekstu w szkole, potem muszą zaprezentować go na scenie dla dużej publiczności. Jest to dla nich sporym wyzwaniem. Dzieci z klas 0-III uczą się nawet udzielać pierwszej

pomocy. Uczy to je śmiałości, pokonywania lęków, wiary we własne siły, motywacji oraz wytrwałości i radości z sukcesów.

Korzystając z bliskiego sąsiedztwa straży pożarnej chodzimy do niej na wycieczki, gdzie dzieci mają możliwość obejrzenia sprzętu strażackiego. Po spotkaniu dzieci zapoznają się z lekturą „Jak Wojtek został strażakiem”. Czytam im książkę, następnie dzieci odpowiadają na pytania związane z treścią opowiadania oraz wykonują ilustracje o pracy strażaków. Oczywiście wykorzystują też wcześniej zdobytą wiedzę na wycieczce.

Chodzę również z dziećmi na wycieczki do miejsc pracy rodziców, gdzie dzieci poznają ich zawody. Przykładem może być wyjście na pocztę, gdzie dzieci zapoznają się z pracą pocztowców oraz wyjście do piekarni, gdzie uczestniczą w pieczeniu chleba.

Wspólnie z klasami 0-III dzieci uczestniczyły w pieczeniu pierników w Muzeum Piernika z Torunia w Galerii Bałtyckiej.

Po wycieczkach, w szkole dzieci opowiadają o swoich przeżyciach, wykonują prace plastyczne, które wspólnie omawiamy. Biorę również z dziećmi udział w zabawach dramowych, w których to mogą one wczuć się w role i je odegrać. Dzięki czemu uczą się szacunku do cudzej pracy.

Dzieci z oddziału przedszkolnego wychodzą także do teatru oraz na spotkania edukacyjne do filharmonii i kina. Wyjście to bardzo ważne wydarzenie w życiu „maluchów”. Mają możliwość uczestnictwa w tzw. „dużej kulturze” - słowo pisane reprezentowane na scenie. Po obejrzeniu spektaklu, przedstawienia czy też filmu dzieci opowiadają o swoich przeżyciach, wykonują prace plastyczne, próbują odegrać scenki dramowe. Dzięki czemu uwrażliwiają się na losy oraz przeżycia innych.

Wnioski

Warto podkreślić, że chociaż dzieci są zróżnicowane wiekowo, to świetnie czują się w grupie, są zgrane i uczą się wielu umiejętności od siebie nawzajem. Zdarza się, że dzieci starsze, bardziej samodzielne, pomagają tym młodszym. Zdobywają wiele umiejętności, których nie mogłyby zdobyć tylko w domu rodzinnym, gdyż dzieci w wieku przedszkolnym uczą się poprzez zabawę, opanowują zdolności i umiejętności poprzez interakcje z rówieśnikami w grupie społecznej.

Przede wszystkim należy uczyć dziecko patrzeć, rozumować i kochać, dopiero potem uczy się je czytać; należy nauczyć młodzieńca chcieć i móc działać, a nie tylko wiele wiedzieć i umieć – Janusz Korczak

Podsumowując:

- Praca w grupie dzieci zróżnicowanych wiekowo nie jest łatwa. Zdarza się, że między niektórymi dziećmi jest duża różnica wieku, nawet dwa lata.
- Wykorzystuję w mojej pracy różnorodne metody i formy, organizuję wiele wyjść pozaszkolnych.
- Staram się, żeby dzieci z oddziału przedszkolnego miały dobry start w pierwszej klasie. Istnieją w społeczności szkolnej można powiedzieć „na luzie”, ale już wdrażane są do obowiązków szkolnych, dzięki czemu radzą sobie bardzo dobrze od początku nauki w klasie pierwszej.
- W związku z tym, że dzieci będą uczęszczały w pierwszej klasie do tego samego budynku, który już znają, czują się pewnie i bezpiecznie.
- Nauka w klasie pierwszej będzie stanowić kontynuację wcześniejszych „spotkań” w szkole.

Lubię moją pracę, chodzę do niej z radością, czerpię z niej ogromne zadowolenie. Marzą mi się mniej liczne grupy w przyszłych latach, co z pewnością przyczyniłoby się do bardziej indywidualnego podejścia do każdego dziecka, a moja praca byłaby bardziej efektywna.

Z pewnością mogę powiedzieć, że najważniejszym okresem w życiu człowieka jest tzw. wiek przedszkolny, kiedy to wszystkie działania edukacyjne w zakresie rozwoju intelektualnego, psychicznego i społecznego przynoszą najlepsze efekty. Dlatego bardzo

ważne jest, aby w tym czasie dziecko miało kontakt z grupą rówieśniczą, dzięki czemu nawiązuje pierwsze relacje z innymi dziećmi i wspólnie uczy się przez zabawę, co w konsekwencji zapobiega późniejszym trudnościom z przyswajaniem wiedzy. Poprzez ruch, zabawę oraz kontakt z dziećmi człowiek zyskuje podstawy do rozwoju kreatywności, niezależności oraz buduje poczucie własnej wartości. Mądra zabawa przyczynia się do prawidłowego rozwoju, kształtuje wyobraźnię, pobudza myślenie, aktywność, rozwija twórcze pomysły. Uczy skupiać uwagę, rozwijać pamięć i spostrzegawczość. Sprawia, że dziecko jest szczęśliwe. Obserwuję dzieci jak się zmieniają, jak w sposób prawidłowy nawiązują kontakty z rówieśnikami oraz z dorosłymi, jak przestrzegają reguł życia w grupie rówieśniczej, jak są coraz bardziej samodzielne w czynnościach samoobsługowych, jak rozumieją co jest dobre, a co złe.

Na koniec zacytuję słowa Janusza Korczaka: *Nie zmuszajmy dziecka do aktywności, lecz wyzwalamy aktywność. Nie każmy myśleć, lecz tworzymy warunki do myślenia. Nie żądamy, lecz przekonujemy. Pozwólmy dziecku pytać i powoli rozwijać jego umysł tak, by samo wiedzieć chciało.*

mgr Zofia Terlecka
Zespół Kształcenia Podstawowego
i Gimnazjalnego nr 26 w Gdańsku

Maluch w bibliotece – rozbudzanie potrzeby obcowania z książką u najmłodszych uczniów w praktyce biblioteki szkolnej.

„Czym skorupka za młodu nasiąknie, tym na starość trąci”.

Praca na etapie pozyskiwania odbiorcy literatury jest kluczem do wychowania świadomego czytelnika. Mam tutaj na myśli dziecko, które jeszcze nie czyta, bądź dopiero zaczyna czytać. W szkole podstawowej są to uczniowie zerówki i klas I – III. Teoretycznie są to dzieci w przedziale wiekowym 5 – 8 lat. W praktyce możemy mieć do czynienia z dziećmi na poziomie 4 – 9 lat.

Różnica poziomu wiedzy, doświadczenia, intelektu między dzieckiem a dorosłym jest duża. Stąd wielu nauczycieli traktuje uczniów z klas młodszych infantylnie. Nie widzi możliwości znalezienia wspólnej płaszczyzny do spotkania partnerskiego z dziećmi z tej grupy wiekowej. Od początku mojej pracy pedagogicznej staram się tworzyć warunki do powstawania takiej przestrzeni, w której dziecko – uczeń mógłby poczuć się partnerem w podejmowanych przeze mnie działaniach edukacyjnych i wychowawczych.

Inspiracją do postrzegania przeze mnie dziecka jako partnera, w moich działaniach zawodowych, było spotkanie przed trzydziestu laty z **trzyletnim chłopcem**. Spędziliśmy razem cały dzień. Jako opiekunka otrzymałam radę „Jak będzie rozrabiał, czytaj mu jego książeczki”. Jak długo można skupić uwagę trzyletniego dziecka na czytanych tekstach, choćby najpiękniejszych?! Łukaszek tak szalał, że w akcie rozpacz, jednak sięgnęłam po książeczki. Jak za dotknięciem czarodziejskiej różdżki dzieciak odmienił się. Usiadł przy mnie idealnie spokojny. Przez cały czas opieki czytałam, z drobnymi przerwami, kiedy to musiałam odpocząć, bo miałam problem z gardłem. Łukasz sam wybierał książeczki. Czasami wskazywał mi fragmenty do przeczytania. Często sam recytował. Były teksty, które wielokrotnie powtarzaliśmy na jego życzenie. W pewnym momencie zorientowałam się, że chłopiec traktuje książkę jak narzędzie do budowania ze mną relacji i do nawiązania więzi emocjonalnej. Świetnie się razem bawiliśmy. Łukasz był inicjatorem zabawy. To on prowadził mnie przez swój świat, jak równorzędny partner. Potem dowiedziałam się, że babcia codziennie czytała mu książeczki, od momentu, gdy tylko zaczął siadać.

Uważam, że ważne jest pokazanie dziecku, już na poziomie uczenia go odbioru tekstów literackich, możliwości jakie daje książka poza tym, że jest źródłem wiedzy czy

przyjemności przeżywanej indywidualnie. Mam na myśli budzenie u dziecka świadomości, że książka może być narzędziem do budowania relacji i więzi z innymi ludźmi, pretekstem do nawiązywania przyjaźni bądź jej pogłębiania. Trzeba obudzić w dziecku potrzebę obcowania z książką fizycznie – wszystkimi zmysłami, a następnie rozbudzać potrzeby duchowe i intelektualne. Uważam, że to jest jedno z istotnych naszych zadań jako nauczycieli bibliotekarzy.

Jak sprawić, żeby uczniowie przychodzili do biblioteki nie tylko wypożyczyć książkę, ale by mieli powód do spędzania tam każdej wolnej chwili?

Po pierwsze, łatwy dostęp do biblioteki jest bardzo ważny! Biblioteka, w której pracuję znajduje się na najniższej kondygnacji, na wysokości piwnicy od strony wnętrza szkoły i niskiego parteru od podwórka. Droga do biblioteki jest długa i kręta, trzeba pokonać ogromną ilość schodów. Dla dziecka taka trasa to wieczność. Tego typu sytuacja wymaga dodatkowych zabiegów ułatwiających maluchom dotarcie do biblioteki, np. pomoc wychowawcy i nauczycieli świetlicy, jak to ma miejsce w mojej szkole.

Po drugie **oferta musi być naprawdę atrakcyjna. Taka, że uczeń nie może się jej oprzeć.** Ważne jest stworzenie przestrzeni dla przyszłego czytelnika – barwnej i dynamicznej. Trzeba też stworzyć dla uczniów miejsce do różnorodnych działań. Szkolna biblioteka nie jest ŚWIĄTYNIĄ DUMANIA! Dziecko w bibliotece nie może być petentem. Istotne jest, by czuło, że jest osobą ważną, mile widzianą. Nawet, gdy sprawia problemy wychowawcze.

Bibliotekarz w szkole jest przede wszystkim NAUCZYCIELEM. Nie może mu przeszkadzać obecność dziecka – ucznia w bibliotece. Poniżej prezentuję ilustrowaną księgę podejmowanych w bibliotece działań. Nie jesteśmy w stanie wszystkiego realizować sami, ale możemy być inicjatorami, koordynatorami. Ważna jest umiejętność pozyskiwania partnerów wśród uczniów i nauczycieli.

We wszystkich podejmowanych przeze mnie działaniach uczniowie biorą czynny udział. Realizowane są ich pomysły. Współdziałają z nauczycielami. Wciągają do pracy swoich rodziców i dziadków. Na przykład, zaproszenia w kształcie samolotów zaproponowała i nauczyła nas, jak je wykonać, uczennica klasy II szkoły podstawowej. Współpracując i świetnie się bawiąc zapominamy o swoich codziennych rolach w szkole. Jesteśmy tak zajęci pracą i skupieni na wykonaniu ogromnej ilości zadań, że siłą rzeczy, może nie do końca świadomie, stajemy się partnerami.

Ilustrowana księga podejmowanych w bibliotece działań (przeze mnie i innych nauczycieli).

Przed biblioteką (przestrzeń Galerii „Passe-Partout” zaprojektowana przez panią Barbarę Maciejewską).

Przed biblioteką dawniej (dla porównania, pierwsza wersja Galerii)

W bibliotece (wypożyczalnia i czytelnia).

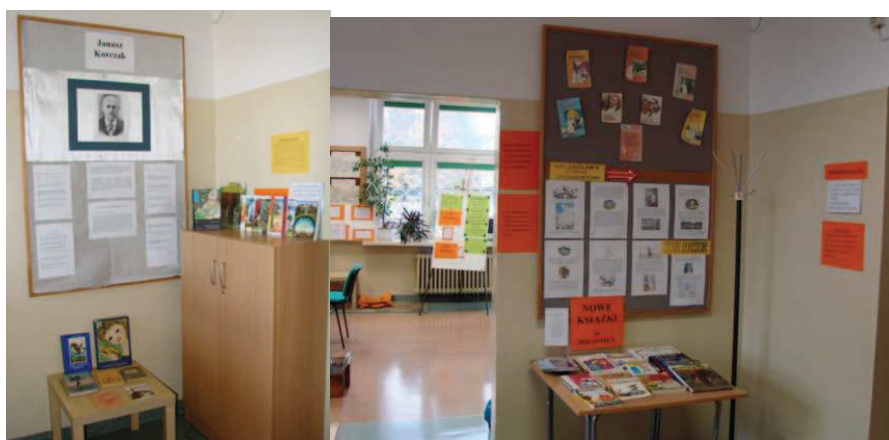

Kącik czytelniczy (w wypożyczalni).

Kącik czytelniczy dawniej.

Gazetki okolicznościowe (w wypożyczalni i czytelni).

Gazetki okolicznościowe (w wypożyczalni i czytelní).

Szopki.

Świat Dzikiego Zachodu w literaturze (najnowszy projekt w trakcie realizacji). Wystawa, wyodrębniona w czytelní biblioteczka westernowa, kilimy indiańskie, prezentacja w Power Point „Świat Indian”, konkursy oraz szereg innych działań czytelniczych i edukacyjnych.

Wystawa: „Bajka w ilustracji”. Na pierwszym zdjęciu nauczycielka klasy „0”, pani Gracjana Świątłowska, z którą współpracuję od lat przy realizacji wielu projektów dla maluchów.

Cykl: „Bajkowe spotkania”

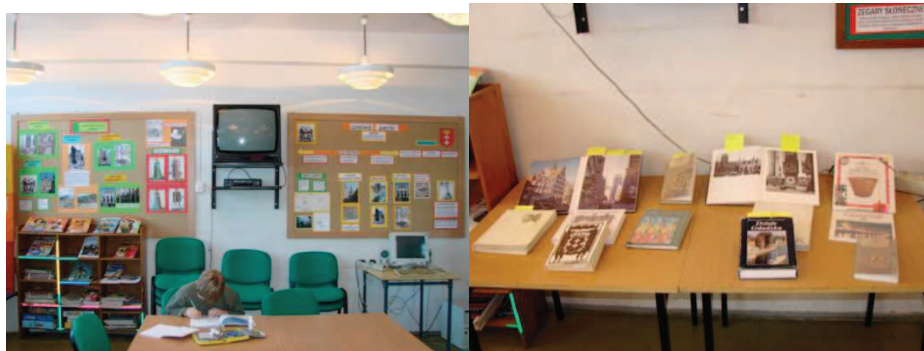

Projekt: „Bajki-Grajki”

Wystawa: "Gdańsk moje miasto".

Projekt: „Śladami baśni i legend gdańskich”.

Światowy Dzień Pluszowego Misia.

Wystawa: „Książka mój przyjaciel”.

Dni Biblioteki (przy tym cyklicznym projekcie, trwającym miesiąc, wspierana jestem przez grupę nauczycieli z komisji bibliotecznej – nauczycieli nauczania zintegrowanego, klasy „0”, plastyki, muzyki, wychowania fizycznego, logopedę, rodziców...).

Loteria fantowa (obecnie nie organizujemy).

Niezwykle ważne jest też wsparcie dyrektora szkoły, pana mgr Jacka Mielewczyka, który inwestuje w bibliotekę i przestrzeń wokół biblioteki.

Poszczególne działania są ze sobą powiązane, np. wystawa „Gdańsk moje miasto”, projekt czytelniczy „Śladami baśni i legend gdańskich”, konkurs „Baśnie i legendy gdańskie” - zrealizowane przeze mnie, konkurs plastyczny „Gdańsk moje miasto” - zrealizowany przez panią Barbarę Maciejewską, konkurs grafiki komputerowej „Gdańsk moje miasto” - zrealizowany przez panią Joannę Kocha, itp. Zazwyczaj wokół realizowanego przeze mnie projektu czytelniczego buduję przestrzeń wzmacniającą działania edukacyjne: wystawy, gazetki informacyjne, konkursy, inscenizacje teatralne, gry dramatyczne... Nie narzekam na brak dzieci w bibliotece. To oczywiście ma też przełożenie na czytelnictwo i wypożyczenia książek.

mgr Justyna Koronowicz
Szkoła Podstawowa Nr 12 w Gdańsku

Literatura dla najmłodszych

Witam Państwa serdecznie - jestem nauczycielem bibliotekarzem i pracuję w Szkole Podstawowej Nr 12 w Gdańsku. Prawda jest taka, że raz jestem bibliotekarzem, raz nie jestem, w zależności od tego jakie jest zapotrzebowanie w szkole na nauczyciela nauczania zintegrowanego. Czasami pracuję kilka miesięcy w bibliotece, potem znowu jestem nauczycielem klas I-III i to zależy właśnie od tego zapotrzebowania. Ale teraz jestem od września w bibliotece i cieszę się, że tam jestem.

Dzisiaj chciałabym powiedzieć państwu kilka słów, naprawdę krótko, na temat literatury dla dzieci. To, co widzicie Państwo tutaj, to są tylko slajdy, zawierają różne sentencje dotyczące literatury i czytania. Będą uzupełnieniem mojego wystąpienia. Do naszej biblioteki przychodzą uczniowie z klas od I do VI, i ci uczniowie - nasi czytelnicy - mają (z tego, co my obserwujemy) różne potrzeby. Przychodzą, niektórzy pobiegać między regałami, przychodzą pozwierzać się, przychodzą wtedy, kiedy mają wolne, kiedy mają religię, kiedy mają na przykład nogę złamaną, bo trzeba sobie gdzieś przeczekać, czyli u nas w bibliotece. Ale są również uczniowie – to jest taka pozytywna strona – którzy przychodzą do nas naprawdę żeby poczytać. Żeby poprzebywać z nami i myślę, że tę funkcję, jako bibliotekarze pełnimy dobrze.

Kilkakrotnie to powtarzałam moim koleżankom, w momencie kiedy w pierwszej klasie omawiane są na przykład baśnie Andersena, dzieci przychodzą do nas właśnie po tę książkę. Często się zastanawiam, *dlaczego dzieci nie mają w domu baśni Andersena?* Przecież to jest podstawowa książka, która powinna być w domu każdego dziecka. Ostatnio zauważyłyśmy, że przyszedł do nas jeden chłopiec z klasy pierwszej i dostał od nas książkę. Dostałyśmy od wydawnictwa takie gratisowe książki, które mogłyśmy rozdać uczniom, i on bardzo się ucieszył, bo to była jego pierwsza książeczka, którą ma, którą dostał i którą będzie miał w domu.

Nasze obserwacje są różne, ale widzimy po uczniach, którzy przychodzą do nas, których rodzice czytają i kupują książki, interesują się różnymi nowościami, ale widzimy też takich, dla których książka nie jest łatwo dostępna.

I prawda jest taka, że jeśli nie zetkniemy dziecka z książką we wczesnym dzieciństwie, w życiu dorosłym nie będzie miało potrzeby kontaktu z książką w ogóle. Wspomniałam o baśniach, ponieważ najczęściej pierwszą, a zarazem ulubioną literaturą dla dziecka jest baśń i bajka - to one poszerzają świat dziecka, jego myśli, wyzwają przeżycia, których dziecko dotąd nie znało.

Jeszcze pozwolę sobie wtrącić – kiedyś czytałam taki artykuł na temat właśnie czytelnictwa – to chyba było, o ile dobrze pamiętam z Gazety Wyborczej – i pan, który tam pisał, przedstawił porodówkę; mama już urodziła dziecko i już to dzieciątko jest, a tata z książką, już od razu z książką, już zaczyna czytać dziecku. I padło pytanie: *kiedy jest dobry moment na to, żeby zacząć czytać dziecku*, żeby ono w przyszłości chciało mieć dalszy kontakt z tą literaturą. Zaczęłam właśnie o baśniach, kiedy dziecko poznaje początkowo pierwotne typy. Typy istot dobrych, złych, potrzebnych, niepotrzebnych, szkodliwych, przydatnych, pilnych, leniwych, biednych, bądź też bogatych. Stopniowo bajka ukazuje bohaterów. Jedne zyskują sympatię, a inne nie, z jednymi się dzieci utożsamiają, a z innymi nie.

Literatura dziecięca wywiera także ogromny wpływ na rozwój emocjonalny oraz społeczno-moralny. Świadectwem wpływu na emocje mogą być różne reakcje dziecka podczas czytania książek – dziecko śmieje się, czasami jest wystraszone, czasami nieruchomieje ze strachu. Oddziałując tak silnie na uczucia, ukazując postacie bohaterów, z którymi dzieci się chętnie identyfikują, przykłady społecznych stosunków, konfliktów i wyborów literatura pozwala lepiej zrozumieć innych ludzi i zachodzące między nimi relacje. Szczególnie baśnie przedstawiają problemy dobra i zła w sposób uproszczony i zrozumiały dla dzieci.

I tak przeważnie w baśniach, sierotka jest dobra, królewna jest dobra, rycerz zwycięża, pokonuje smoka, macocha jest zazwyczaj zła, to państwo wiecie – dobro zwycięża zło. Zachęca to dzieci do zadawania pytań, do rozmów, do próby oceny bohaterów. Należy pamiętać o tym, aby świat przedstawiony w książkach dla najmłodszych czytelników, był światem całkowicie sztucznym i wymyślonym. Ukazane w nich również ciemne strony życia, czyli jakieś niebezpieczeństwa, zagrożenia bądź też samotność powinny być zrównoważone z innymi elementami, gdyż w wieku przedszkolnym dopiero zaczyna się kształtować odporność układu nerwowego dziecka i łatwo po prostu tę odporność jak gdyby zaburzyć. I konieczne staje się w tym momencie zwrócenie uwagi na dokonywanie starannego doboru literatury dla dziecka.

Na przykład trzyletnie dziecko lubi gdy w utworach występują bliskie postacie – mama, tata, babcia, bądź też ulubiony zwierzak. Opowiadania skierowane dla takiej grupy wiekowej powinny zawierać dużo ładnych ilustracji, dużo dialogów i wyrazów dźwiękonaśladowczych. Dzieci już 4-letnie powinny poznawać wartościowe utwory budzące wrażliwość na dobro i zło, wygłaszać krótkie wiersze, odpowiadać na pytania dotyczące utworów. 5-latki posiadają już wyższy zasób wiadomości o otaczającym świecie i bogatszy zasób słownictwa. Mogą zatem poznawać utwory o charakterze lirycznym i humorystycznym.

Już tak na zakończenie chciałam Państwu powiedzieć żebyśmy jako nauczyciele bibliotekarze zachęcali rodziców, którzy – mówię na przykładzie naszej biblioteki – którzy

również do nas przychodzą, aby dziecko miało w domu swoją własną biblioteczkę, aby gromadzili te zbiory w domu, gdyż widzę dodatnie strony takiego działania na przykładzie własnego dziecka. Moje dziecko wraca do książek z dzieciństwa, do tych małych tekturowych książeczek. Mimo, że ma już 6 lat, ale lubi do nich sięgać, nawet do takich małych, gumowych, które miała do kąpiel.

Zachęcajmy dzieci, by gromadziły w domu swoją biblioteczkę, gdzie będą się pojawiać ulubione książki. Posiadanie jej ma na celu kształtowanie postawy przyszłego czytelnika, który w sposób samodzielny będzie wybierał swoje lektury oraz szukał właściwej drogi do książki, a przede wszystkim odczuwał potrzebę kontaktu z literaturą.

Warto dodać, że czytanie książek małym dzieciom to również doskonała metoda wychowawcza. Rola w tym względzie przypada rodzicom poprzez systematyczne czytanie.

Dziękuję Państwu za uwagę.

MATERIAŁY TOWARZYSZĄCE

*mgr Halina Menegon-Kozel
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka
w Gdańsku*

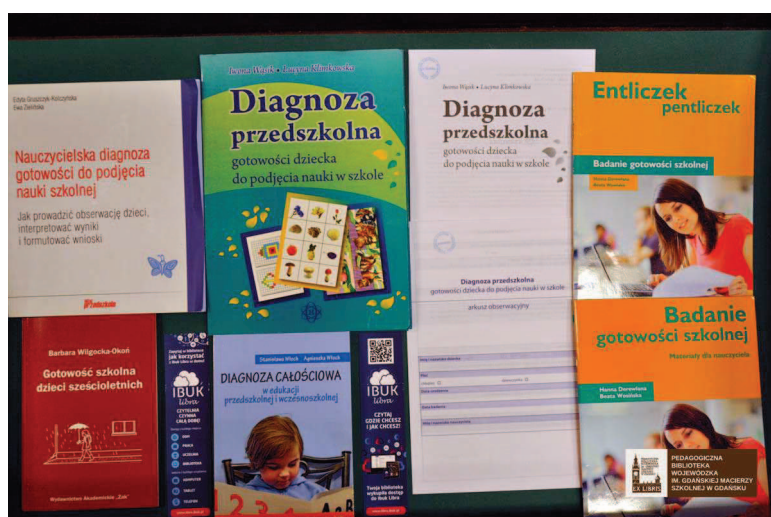
Sześciolatek w przestrzeni edukacyjnej
– wystawa towarzysząca XI sesji metodycznej

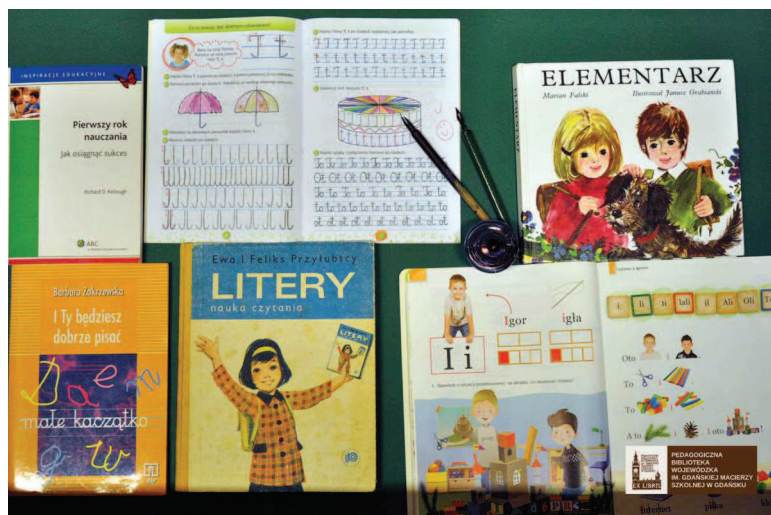
Rozpoczęcie przez dziecko nauki w szkole jest przełomowym momentem w jego życiu. Odtąd życie dziecka podporządkowane ma być nauce, a nie jak dotąd zabawie. Rodzice przyszłych pierwszoklasistów zastanawiają się nad poziomem przygotowania swoich pociech do podjęcia tego niewątpliwie trudnego obowiązku. Większość z nich ze spokojem oczekuje na to ważne wydarzenie. Są jednak i tacy rodzice, którzy z niepokojem myślą o nauce szkolnej swojego dziecka, zastanawiając się, czy ich przyszły pierwszoklasista dojrzał już do roli ucznia. Każda matka i każdy ojciec pragnie, by jego pociecha była dobrym uczniem, by osiągnęła sukcesy w szkole. Każde zaś dziecko chce mieć dobre oceny, chce być chwalone, wyróżniane, nagradzane.¹

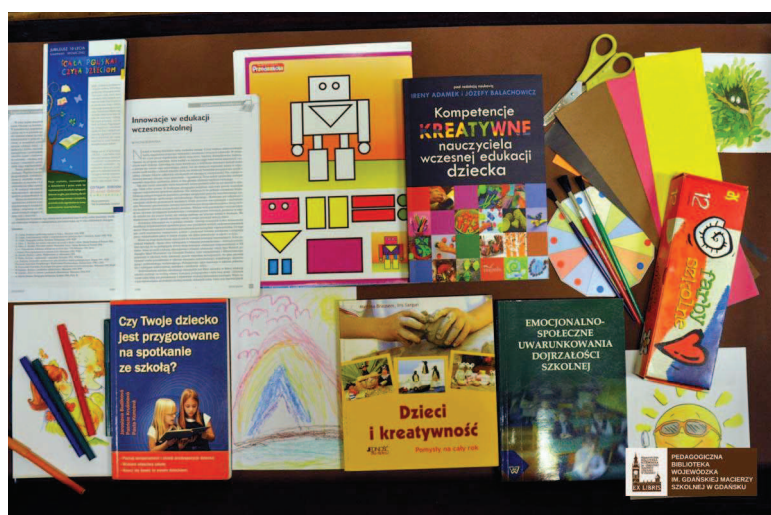

Pozycje prezentowane na wystawie towarzyszącej XI sesji metodycznej, są ciekawym i bardzo pomocnym wsparciem dla nauczycieli, pedagogów i rodziców. Obok tekstów przeznaczonych w szczególności dla dzieci, przedstawiono pozycje, które poruszają wiele zagadnień dot. emocjonalno-społecznej dojrzałości sześciolatków oraz ważnych zagadnień związanych z przekroczeniem progu szkolnego, tzw. gotowości szkolnej, adaptacji, samodzielności i współistnienia w nowych warunkach.

¹ JERZAK, Marta. *Wesoła szkoła: poradnik dla rodziców pierwszoklasistów*. Irena Zarzycka, WSiP, Warszawa 2006. W: *Emocjonalno-społeczne uwarunkowania dojrzałości szkolnej*. Warszawa : Wydaw. Uniw. Kardynała Wyszyńskiego, 2008, s. 225-228.

MATERIAŁY PODSUMOWUJĄCE

mgr Jolanta Kąkol
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka
w Gdańsku

Najmłodszy uczeń w przestrzeni szkolnej i bibliotecznej

- sprawozdanie z XI sesji metodycznej

W dniu 26 lutego 2014 r. w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Gdańsku odbyła się XI sesja metodyczna, pod tytułem ***Najmłodszy uczeń w przestrzeni szkolnej i bibliotecznej.***

Sesje metodyczne, organizowane od wielu lat w PBW w Gdańsku, mają na celu omówienie bieżących problemów edukacyjnych, ważnych zarówno dla nauczycieli, jak i uczniów. W ubiegłym roku na sesji poruszane były tematy związane z podstawowymi funkcjami bibliotek szkolnych i pedagogicznych, natomiast obecnie poświęciliśmy uwagę jednemu z podstawowych kierunków realizacji polityki oświatowej państwa, a mianowicie tematowi wspierania rozwoju dziecka młodszego w związku z obniżeniem wieku realizacji obowiązku szkolnego.

Za główne cele sesji metodycznej, organizowanej w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Gdańsku, przyjęto:

- ukazanie metod wsparcia w zakresie zaspokojenia potrzeb psychicznych i emocjonalnych dzieci
- przedstawienie znaczenia pojęcia kreatywności, zarówno w pracy pedagoga, jak i w twórczej pracy dziecka
- wskazywanie indywidualnych programów pracy z dzieckiem w klasie „O” oraz w klasach I - III
- zaprezentowanie przykładu dobrych praktyk pracy z dziećmi młodszymi w klasie i w bibliotece szkolnej
- przedstawienie roli pedagoga w przygotowaniu i kreowaniu świata najmłodszych
- zaprezentowanie różnorodnych rodzajów literatury dla dzieci

Program sesji został zrealizowany całkowicie, wg. założonego planu, który zakładał wystąpienia psychologów, pedagogów oraz doświadczonych nauczycieli.

XI sesję metodyczną otworzyła Małgorzata Kłos, Dyrektor Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Gdańsku, witając wszystkich uczestników i przybyłych gości. Następnie głos zabrała Teresa Szakiel, z-ca Dyrektora Departamentu Edukacji i Sportu, która mówiła o nowych możliwościach wsparcia szkół i placówek oświatowych, w ramach programów dofinansowywanych z Unii Europejskiej, w tym wsparcia uczniów na ich początkowym etapie edukacji w szkole.

Pierwszy wykład wygłosiła **dr Aleksandra Lewandowska – Walter**, która zarówno pracuje jako adiunkt w Instytucie Psychologii Uniwersytetu Gdańskiego, jak i biegły psycholog w Rodzinnym Ośrodku Diagnostyczno – Konsultacyjnym w Sopocie. Pani dr Lewandowska – Walter zaznajomiła zebranych z teoriami na temat rozwoju dziecka, dotyczącymi psychologicznych uwarunkowań poznawania przez dziecko nowego otoczenia. Następnie omówiła rodzaje zaangażowania rodziców w rozwój dziecka na początku jego drogi „poznawania świata”. Prelegentka zwróciła przy tym uwagę na fakt, że dzisiejsi rodzice próbują ułatwić wszelkimi sposobami funkcjonowanie dziecka w różnych sferach, za bardzo pomagając mu, a nie wspierając go w jego próbach zrozumienia i przejścia różnych etapów rozwoju.

Równie interesujący wykład wygłosił kolejny gość konferencji – **dr Małgorzata Cackowska**, która również pracuje na Uniwersytecie Gdańskim, w Instytucie Pedagogiki wykładając metodologię badań pedagogicznych i wiedzę o książce dla dzieci. Na sesji metodycznej dr Małgorzata Cackowska wygłosiła referat na temat książki obrazkowej dla dzieci. Pokazując konkretne przykłady i tytuły książek prelegentka skupiła się na społecznych i politycznych konstrukcjach znaczeń w książkach obrazkowych. Porównując literaturę sprzed wieku oraz tytuły polecane dzieciom dzisiaj, autorka próbowała zwrócić uwagę na to, że świat dziecka to świat wrażliwego i pełnego obserwacyjnych zmysłów młodego człowieka. Polecając zebranym konkretne książki obrazkowe, dr Cackowska wskazywała na literaturę, która uczy i pobudza dziecięcą wyobraźnię, pozwala też poradzić sobie z małymi i dużymi problemami najmłodszych i nauczyć je twórczo odkrywać świat.

Kolejnymi prelegentami sesji byli nauczyciele gdańskich szkół. Nauczycielka wychowania przedszkolnego – **mgr Anna Stęplowska** ze Szkoły Podstawowej Nr 45 w Gdańsku, ciekawie mówiła o swoich doświadczeniach i osiągnięciach w pracy z dziećmi pięcio- i sześciolletnimi. Wskazywała na potrzebę różnych rozwiązań metodycznych, pokazywała, w jaki sposób współpracuje z wieloma instytucjami w terenie, by dzieci mogły w różnorodnej formie oraz w urozmaicony sposób rozszerzać swoje wiadomości poznane w szkole.

Na podobne doświadczenia, tym razem w pracy w bibliotece szkolnej, powoływała się **mgr Zofia Terlecka**, nauczyciel bibliotekarz z Zespołu Kształcenia Podstawowego i Gimnazjalnego Nr 26 w Gdańsku. Prelegentka odwoływała się do wieloletniego doświadczenia w swojej pracy, wskazywała, jakie działania można podejmować w bibliotece, by uczęszczało do niej wielu uczniów, tych najmłodszych, ale też i starszych. Uczestnicy sesji mogli zapoznać się z pomysłami – zrealizowanymi projektami edukacyjnymi, które mogą wdrażać w szkole. Projekty te często łączyły ze sobą pracę nauczyciela bibliotekarza z pracą innych nauczycieli, co na pewno integrowało społeczność szkolną.

Ostatni wykład na sesji metodycznej na temat literatury dla najmłodszych, zaprezentowała nauczycielka ze Szkoły Podstawowej Nr 12 w Gdańsku – **mgr Justyna Koronowicz**. W swoim wystąpieniu zwróciła uwagę na właściwy dobór literatury dla dzieci, już od pierwszych dni ich życia. Prelegentka zwróciła uwagę na wzory zachowań w rodzinie, czy rodzice sami czytają książki, czy czytają je dzieciom i czy dzieci w przyszłości również sięgają po różnorodne teksty.

Na zakończenie sesji, w wyniku podjętej dyskusji, wymieniano poglądy na temat przygotowania sal, przestrzeni w szkołach na przyjęcie najmłodszych uczniów, pojawiły się też głosy, że za mało jest dziś osób (metodyków, konsultantów), którzy by wspierali środowisko nauczycieli bibliotekarzy w ich problemach i działaniach.

W sesji metodycznej wzięło udział 130 osób, głównie nauczycieli bibliotekarzy, nauczycieli nauczania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Uczestnikami sesji były osoby z terenu województwa pomorskiego, a także województw: zachodniopomorskiego, warmińsko – mazurskiego, oraz mazowieckiego.

Zorganizowana przez nauczycieli bibliotekarzy sesja metodyczna spotkała się z dużym zainteresowaniem odbiorców, co świadczy o tym, jak ważnym tematem jest podjęcie nauki w szkole przez najmłodszych uczniów.